

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1920.

Andra kammaren.

Nr 69.

Onsdagen den 2 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 57 och 58, statsutskottets utlåtande nr 165, första lagutskottets utlåtande nr 42 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 89.

§ 2.

Till avgörande förelåg först konstitutionsutskottets memorial, nr 55, angående fullbordad granskning av de i statsrådet förda protokoll.

*Aug.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.*

Efter föredragning av utskottets anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot av statsrådet tillämpa § 106 regeringsformen, lades berörda anmälan till handlingarna.

Utskottets anmälningar jämlikt § 107 regeringsformen.

Punkten 1:o).

Sedan konstitutionsutskottet för fullgörande av sin grundlagsenliga granskningsplikt av i statsrådet förda protokoll jämlikt 46 § riksdagsordningen hos de statsrådets ledamöter, som konungen vid denna riksdag därtill förordnat, anhållit om överlämnande till utskottet av bland annat åtskilliga handlingar rörande ärenden tillhörande civildepartementet, hade i särskilda av vederbörande expeditionschef undertecknade förteckningar över från departementet till utskottet översända handlingar anmärkts, att ett flertal begärda akter, huvudsakligen rörande utvisningsmål, »ej kunnat anträffas» samt trots efterforskningar »icke kunnat tillrättaskaffas».

Med anledning av vad i denna fråga förekommit hade utskottet under förevarande punkt ansett sig böra göra anmälan hos riksdagen mot förutvarande cheferna för civildepartementet, statsråden Schotte och Holmquist.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Sedan utskottets anmälan blivit föredragen, anförde:

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! Denna av konstitutionsutskottet gjorda anmärkning är av något egendomligt slag. Som kammaren finner gäller anmärkningen, att en del handlingar inom civildepartementet bortkommit och enligt meddelande från departementet icke kunnat tillrättaskaffas, ett förhållande som synes vara ganska anmärkningsvärt. Ty det är ju möjligt, att just dessa handlingar, ifall de funnits, kunnat giva utskottet anledning till någon eller några synnerligen allvarliga anmärkningar. Naturligtvis beror denna oförmåga att kunna tillrättaskaffa handlingarna på slarv och synes väl harmoniera med det tillvägagångssättet, att i vissa fall utlåtanden till civilministern skrivits med blyertspenna, vilket åtminstone i ett fall gjort, att skriften utsuddats och icke kunnat läsas inom utskottet. Men man kan väl tänka sig möjligheten av, att om detta slarv finge gå förbi, utan att allvarlig erinran däremot gjordes, den dag skulle komma, då vederbörande rent av avsiktligt undanskaffade handlingar, varigenom konstitutionsutskottets grundlagsenliga granskningsplikt helt enkelt gjordes illusorisk i åtskilliga avseenden. För att söka förekomma en dylik möjlighet och på grund av sakens beskaffenhet i övrigt, så — ehuru jag gärna medgiver, det sannolika i att i detta fall vederbörande statsråd, i olikhet mot vad förhållandet är i de följande anmärkningarna, icke genom något sitt eget åtgörande vållat det som skett — anser jag dock synnerligen starka skäl tala för, att denna anmärkning med gillande lägges till handlingarna, vilket jag, herr talman, ber att få yrka.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Den anmärkning, som konstitutionsutskottet under den nu föredragna punkten har riktat mot två förutvarande ledamöter av statsrådet, har föranlett mig att begära ordet, när ingendera av dessa förutvarande ledamöter av statsrådet ha möjlighet att inom denna kammare, då ärendet avgöres, göra sin röst hörd. Jag är därvid i det lyckliga läget att kunna helt instämma i de synpunkter, som konstitutionsutskottet uttalar rörande önskvärldheten av att ordning och reda förefinnes inom departementen beträffande de handlingar, som skola tjäna som grundval för bedömandet av förvaltningen inom departementen. Men det oaktat anser jag, att konstitutionsutskottet i förevarande fall måhända har förbisett något. Det har av den föregående ärade talaren sagts, att anmärkningsanledningen ju egentligen vore att tillskriva bristande ordning och reda inom departementet eller måhända slarv som han uttryckte sig. Han anförde vidare, att man kunde befara, att, om ej allvarlig erinran gjordes däremot, den dag kunde komma, då även handlingar, som vederbörande icke önskade skulle bringas till konstitutionsutskottets och riksdagens kännedom, avsiktligt undanskaffades. Jag vet icke bestämt, vad den ärade talaren syftade på med vederbörande, men jag måste förutsätta, att han med vederbörande menade vederbörande departementschef. Innan jag går in på det spörsmålet, ber jag att få framhålla, att utskottet beträffande den försummelse, som här kan före-

ligga, har utkrävt ansvar för försummelse av två *företvarande* statsråd. Det föranleder mig att till konstitutionsutskottets ärade ledamöter i denna kammare rikta den frågan, huruvida konstitutionsutskottet kan taga på sitt ansvar, att de försummelse eller, som den ärade talaren på Kronobergsbänken sade, det slarv, som förekommit inom departementet, har ägt rum under de departementschefers ämbetsstid, mot vilka utskottet här har gjort sin anmälan. Jag vet nämligen, att utskottet begärt att erhålla dessa handlingar, sedan dessa företvarande departementschefer ha avgått från det ämbete, som de innehaft. Dessa departementschefer ha sålunda icke haft någon som helst möjlighet att inom departementet tillrättaskaffa handlingarna. Jag vågar nämligen för min del förutsätta, att handlingarna nog finnas kvar inom departementet, ehuru de av en eller annan olycklig anledning icke ha legat kvar i den akt, till vilken de egentligen hörde. Men det är sålunda möjligt, mycket sannolikt till och med, att handlingarna ha förlagts under en senare tid än den tid, under vilken dessa personer varit departementschefer. Men då frågar jag: är det då rätt och klokt att utkräva ansvar för en försummelse, utan att man vet, vem som egentligen bär ansvaret för denna försummelse? Man vet icke ens, vem som var chef för departementet vid den tidpunkt, då detta slarv eller denna försummelse förekom. Jag är för min del mycket mån om konstitutionsutskottets auktoritet. Den kritiska granskning, som tillhör konstitutionsutskottet, bör fullgöras på sådant sätt, att vederbörande kan ha full aktning och full respekt för denna granskning. En kritisk granskning är nämligen enligt min mening mycket nyttig och mycket hälsosam. Men vid denna granskning synes det mig, att man likväl icke bör begagna, om jag skulle använda det uttrycket, större våld än nöden kräver. Eller om jag skulle vid behandlingen av dessa viktiga spørsmål vara nog fördomsfri att citera ett uttryck av min gamle far, som talade på sitt enkla lantmannaspråk och sade till mig en gång — icke i en sådan angelägenhet som denna men rörande en angelägenhet, där jag, enligt hans mening använde större maktmedel, än omständigheterna fordrade. Han sade till mig: du skall aldrig taga till en klubba för att dräpa en get. Det är drastiskt uttryckt, men jag kan verkligen ifrågasätta på allvar om icke konstitutionsutskottet begagnat, som jag förut sagt här, större våld än nöden krävt, än förhållandena påfordra.

Utskottet synes utgå från, att det icke finnes någon bestämmelse rörande regeringsärendens handläggning inom Kungl. Maj:ts kansli. Med anledning härav skall jag tillåta mig nämna att därom finnes föreskrifter i författningens ordning lämnade. En kort redogörelse för huru det tillgår med ett ärendes handläggning torde ock kunna belysa saken. När ärendena inkomma till ett departement, skall ärendet diarieföras av registratorn. Registratorn överlämnar sedan ärendet till expeditionschefen för fördelning på de olika byråerna. Därifrån överlämnas de sedan för remisspåskrift till underskrift av departementschefen. När så ärendet vandrar ut på remiss, passerar det genom registratorn som i diariet antecknar vart ärendet gått. När remissen kommit tillbaka, passerar ärendet ånyo registratorn för att sedan från registratorn överlämnas till den byrå, där ärendet slutligen skall beredas.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.

(Forts.)

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

När så beredandet av ärendet på byrån fortskridit till den punkt, att vederbörande är färdig med att föredraga ärendet, föredrager han det vanligen först inför vederbörande statsråd i expeditionschefens närvaro och sedermera inför statsrådsberedningen, likaledes i expeditionschefens närvaro. Vid det tillfället bestämmes det beslut, som skall ligga till grund för blivande konseljbeslut. Och kanslirådet eller den föredragande från byrån har skyldighet att uppsätta förslag till beslut. Sedan, vid avgörandet i konselj, medtagas alla dessa handlingar upp till konseljen. När konseljen är avslutad, vandrar ärendet tillbaka ned till departementet, och där förses det av registratorn med anteckning om att ärendet varit föremål för prövning i konselj, och det avföres i diariet. Men icke allenast det, utan i överensstämmelse med de utfärdade bestämmelserna åligger det just registratorn att därefter förvara och värda handlingarna i avgjorda ärenden. Vid den tidpunkt, då ärendet avgöres i konselj, ha nog sålunda samtliga ärenden varit i god ordning, och intet har fattats, när registratorn tog emot dem för att överlämna dem till arkivet. Men sedermera kan mycket väl hända följande. Det inkommer ett nytt ärende, och vid handläggningen av detta ärende på byrån är det mycket vanligt, att vederbörande undersöker, huruvida något analogt ärende förekommit till avgörande tidigare. Och för den händelse något analogt ärende förekommit till avgörande tidigare, så är det angeläget att gå till urkunderna för att där till äventyrs undersöka, huru Kungl. Maj:ts beslut utföll och huru vederbörande yttrat sig då. Vid den undersökningen lånar i allmänhet vederbörande tjänsteman på byrån handlingarna i arkivet, och då ligger det ju inom det tänkbara område, att vid detta tillfälle någon handling av misstag kan komma att läggas in i någon annan akt än den, där den ursprungligen legat. Men det vill jag gentemot den föregående ärade talaren säga, att för den händelse en departementschef skulle falla på den mycket galna idén att vilja avsiktligt undanhålla konstitutionsutskottet eller riksdagen någon handling till det ärende, som har avgjorts, då är det min mening, att han kommer ohjälpligen att åka fast. Det går helt enkelt icke för honom att göra det ty i så fall måste han ju låna akten av registratorn, och registratorn kommer säkerligen att, sin plikt likmätigt, sorgfälligt göra anteckning därom, om han icke avfordrar departementschefen kvitto, att han lånat akten. Om det sedermera vore så, att någon handling vore borta, så vore det ju en mycket enkel sak att därigenom göra vederbörande chef bestämt ansvarig. Om det emellertid varit konstitutionsutskottets mening att visserligen slå på departementschefen men dock egentligen träffa den tjänsteman, som är skyldig till försummelsen, så är det min mening, att han redan genom att icke skyndsamt nog kunna hålla handlingarna tillhanda fått tillräckligt sträng tillrättvisning. Skulle emellertid konstitutionsutskottet anse, att den försummelse vederbörande tjänsteman gjort sig skyldig till, är av den grova art, att hans karriär därför bör stoppas, kan jag icke dela konstitutionsutskottets mening. Det kan nämligen ibland hända den mest begåvade och mest kunnige tjänsteman att göra sig skyldig till ett dylikt slarv, en dylik försummelse. Och jag skall be att i detta fall få anföra ett fullkomligt konkret fall.

Förutvarande justitieministern hade i sitt departement ett kassaskåp. Det där kassaskåpet funderade han mycket på, vad det kunde innehålla för handlingar. Han frågade sin expeditionschef, om han hade några handlingar förvarade där. Men det hade denne ingen kännedom om. Han frågade så byråchefen för lagärenden om samma sak. Men icke heller han visste, vad det innehöll. Varken expeditionschefen eller byråchefen för lagärenden kunde lämna honom upplysning om, vilken det var som hade nyckeln till detta kassaskåp. Då emellertid i fjol somras ecklesiastikdepartementet flyttade till sina nya ämbetslokaler vid Tegelbacken, så utvidgades lokalerna för justitiedepartementet och då skulle detta kassaskåp flyttas. Dåvarande justitieministern satte sig då bestämt före att taga reda på, vem av tjänstemännen som hade nyckeln till detta kassaskåp. Och då gjorde han den förvånansvärda upptäckten, att det fanns icke en enda inom departementet, som hade nyckeln till detta kassaskåp. Och ingen visste, vad som förvarades i detta kassaskåp. Med den energi, som utmärker herr Löfgren på Stockholmsbänken, hade han satt sig i sinnet på att klara ut denna till synes något invecklade härva. Han gjorde forskningar efter vem som kunde ha nyckeln till detta kassaskåp, och alla trådarna sammanlöpte till en person, som på sin tid inom departementet var byråchef för lagärenden. Men den mannen har sedan gjort en mycket lysande karriär i vårt svenska samhällsliv. Han har varit justitieminister, ecklesiastikminister, krigsminister och statsminister förutom alla andra förnämliga uppdrag, som han haft och ännu innehar. Därför var det synnerligen angeläget, innan man vände sig till honom med en förfrågan rörande nyckeln, att verkligen vara säker på, att den skulle finnas hos honom. Omsider avläts en skrivelse till personen i fråga, och det svar meddelades, att han nog en gång i tiden som byråchef för lagärenden hade haft nyckeln, men att han nu icke var i tillfälle att tillrättaskaffa den. Emellertid började intresset för detta skåp och vad som där kunde förvaras att ökas även i ett annat hänseende. Förutvarande justitieministern tjänstgjorde vid vissa tillfällen även såsom minister för utrikes ärenden. Under sin tjänstgöring i denna egenskap och genom samtal med dåvarande utrikesministern, som varit sekreterare vid den bekanta Karlstadskonferensen 1905, hade han vunnit klarhet om att under dessa märkliga konferensdagar vissa anteckningar gjorts, som hade ett betydande historiskt intresse, men ingen inom utrikesdepartementet visste, var de funnos. Förre justitieministern började på att forska även rörande denna sak, och till slut — med den, jag skulle vilja säga, spårvana, som han har — började han ana, att det märkliga skåpet till äventyrs kunde innehålla några av dessa handlingar. Då man icke kunde få någon nyckel till skåpet, beslöt regeringen att spränga detsamma i vissa personers närvaro, och att det skulle sättas upp protokoll över allt vad som därvid förekom. Så skedde, och i detta skåp lågo, utom åtskilligt annat, just dessa anteckningar, som rörde förhandlingarna i Karlstad. Det är alldeles uppenbart, att förutvarande byråchefen för lagärenden, som hade nyckeln till detta skåp, hade haft kvar nyckeln vid den tidpunkt, då han år 1905 blev ecklesiastikminister och var en av de mycket dugliga underhandlingarna i

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.

(Forts.)

Karlstad. Sedan tog han och lade in handlingarna i detta skåp, och därefter kom saken att råka i glömska från hans sida.

Frågar jag nu kammarens ledamöter, om man borde hava över denne man för hans glömska beträffande nyckeln till detta kassaskåp uttalat en förkastelsedom av den innebörd, att man skulle hava stäckt hans karriär, så vet jag, att här inom kammaren icke finnes mer än en mening om att detta hade varit otillbörligt och oriktigt. Ty om det också kan vara olika meningar om den mannens *politiska* verksamhet, så om *ett* är jag övertygad om att kammaren med mig är enig, och det är, att han är en *sällsynt duglig och skicklig ämbetsman*. Men oaktat han är så duglig och skicklig, har likväl denna malör hänt honom. Jag menar därför, att det varit på synnerligen vaga grunder, som konstitutionsutskottet här mot två departementschefer riktat en anmärkning med anledning av något, om vilket man icke vet, huruvida dessa departementschefer egentligen kunna göras ansvariga för detsamma eller om icke till äventyrs en senare departementschef borde göras ansvarig därför. Det synes mig, att denna anmärknings anledning är synnerligen svag.

Jag har med vad jag nu anfört själfvallet icke velat framställa något som helst yrkande, men det beror icke på att jag skulle anse mig jävig att göra det, ty det är att märka, mina herrar, att vad konstitutionsutskottet här gjort anmärkning emot är icke någon som helst regeringshandling. Det är icke mot en åtgärd av någondera av dessa departementschefer man riktat denna anmärkning, utan det gäller försummelse, som förekommit inom departementets eget arbetsområde. Jag vill för övrigt säga, att det även med iakttagande av den allra största försiktighet kan hända, att en handling kan smyga sig in i en annan. Särskilt finnas stora möjligheter därtill, genom att man inom alla departement likaväl som inom hela statsförvaltningen har infört dessa tekniska hjälpmedel, som vi alla känna till, i form av små klämmor, med vilka man sammanfäster två, tre eller flera papper. Ha herrarna något sysslat med sådana sammanhäftningar, veta herrarna mycket väl, att om man har flera sådana liggande på sitt skrivbord, är det så oändligt lätt, att den ena låser sig in i den andra, och på det sättet går det ofantligt lätt att få en handling in i en annan handling. Jag vet detta icke minst av egen erfarenhet från kommandoexpeditionen. Kommandoexpeditionen, som på sätt och vis har större expedition än den civila avdelningen av departementet, har många gånger råkat ut för obehag, icke därför att en handling skulle vara borta, utan därför att den smugit sig in alldeles ofrivilligt i en annan handling. Men oaktat kommandoexpeditionen således haft så mycket obehag av dessa tekniska hjälpmedel, vill man ändå icke avstå från att använda dem utan underkastar sig hellre besväret med ett vid ett och annat tillfälle verkställa efterforskningar, ty man hittar alltid papperet. De fördelar, som dessa små tingestår erbjuda beträffande den tekniska handläggningen av arbetet inom departementet, äro nämligen större än de olägenheter, som därmed äro förbundna.

Härmed har jag, herr talman, sökt att i någon mån till sitt rätta

värde reducera den anmärkning, som konstitutionsutskottet under denna punkt riktat emot tvenne förutvarande statsråd.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Herr L e a n d e r: Jag får bekänna, att jag tycker, att vad min högt aktade vän herr Nilson här anför innebär ett mycket bekvämt sätt för den regering, vars krets han själv tillhört, att reda sig ur klämman, när någon departementschef råkat ut för missödet, att handlingar förkommit inom hans departement. Den ena behöver blott skjuta skulden på den andra. I detta fall får civilministern Schotte skjuta skulden på civilminister Holmquist, herr Holmquist å sin sida får skjuta skulden på den nu sittande civilminister Svensson, denne får väl tiga stilla så länge, till dess han kommer att efterträdas av en annan, och så får han sätta honom i sticket. Bara nu icke civilminister Svensson går motsatta vägen och vill göra sina båda företrädare ansvariga för dessa bortkomna handlingar.

Här är ingen, som har velat hindra någons karriär, men man kan väl ändå tänka sig, att en regering skulle kunna komma att sitta på taburetterna, vilken skulle vilja smussla undan en och annan handling och på grund därav skulle säga: den har förkommit, vi kunna icke tillrättaskaffa den, och på grund därav kan ingenting göras åt saken.

Den 15 mars lämnade expeditionschefen i civildepartementet en skriftlig förklaring till konstitutionsutskottet, att en del handlingar som infordrats icke voro tillgängliga för tillfället, men att de sedermera skulle komma att till konstitutionsutskottet överlämnas. Det gick nu en ganska lång tid, och konstitutionsutskottet måste göra en ny påstötning. Då fick man den 5 maj en skrivelse från expeditionschefen, där han säger, att åtskilliga handlingar icke kunnat tillrättaskaffas. Nu har man hört, att en del sedan återfunnits, men konstitutionsutskottet kunde naturligtvis icke vänta på den saken, ty dechargebetänkandet har ju ändå kommit in ganska sent. I detta sammanhang vill jag nämna, att orsaken, varför dechargebetänkandet i år och även andra år kommit in så sent, är till någon del beroende på, att rekvirerade handlingar icke kunnat erhållas i tid, utan att utskottet fått vänta vecka efter vecka, innan det fått dessa handlingar och på grund därav kunnat verkställa den granskning, som grundlagsenligt åligger det samma. Nu förstår man, att när han har rent av hela lass av papper att handskas med, åtskilligt kan förkomma, och ingen inom utskottet har trott, att departementschefen skulle åläggas att taga reda på dessa handlingar. Men det hör nu en gång till ett statsråds vedermödor att få bära ansvaret icke blott för egna handlingar utan även för de underlydandes. Vi kunna icke inom utskottet rikta en anmärkning mot tjänstemännen i civildepartementen, utan vi måste rikta den mot chefen. När emellertid herr E. A. Nilson ville göra troligt, att det kan vara under den nuvarande civilministerns tid, som handlingarna förkommit, så vill jag framhålla, att utskottet naturligtvis icke kan rikta sin anmärkning mot andra än dem, som fungerat såsom statsråd under den tid som granskningen avser. Nu har utskottet icke granskat protokoll rörande civilärenden för längre tid än till den 7 januari 1920, vilken tid ju icke civilminister Svensson beklädde ämbetet.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Jag tror emellertid, att utskottet har fog för denna sin anmärkning, som likväl icke kan sägas vara av någon graverande art. Det är ingen som velat påstå detta, utan tvärtom. Utskottet har blott ansett sig böra påpeka detta förhållande, ty det skulle, om utskottet nu tege, i sådana fall kunna bli ett prejudikat på, att det är icke så noga med, vart handlingarna taga vägen, om de finnas eller icke finnas. På grund härav anser jag, att utskottet icke bör tadlas, för att det gjort denna anmärkning.

Jag skall be, herr talman, att få yrka, att anmärkningen måtte läggas till handlingarna.

Herr Sävström: Herr talman, mina herrar! Jag har ingenting att anföra beträffande den nu föreliggande punkten, men skulle vilja säga ett par ord om utlåtandet i dess helhet, och jag har därför ansett det lämpligt att redan vid behandlingen av första punkten ge uttryck åt min mening.

Jag vill icke på något sätt klandra utskottet. Jag förstår, att konstitutionsutskottet gjort sin plikt efter omsorgsfull prövning och det lider väl intet tvivel om, att det finnes fog för de anmärkningar, som framställts. Jag vill icke heller yttra mig angående de reservationer, som äro bifogade detta betänkande, och det kanhända, att jag är ensam om den enkla mening, som jag kommit till efter genomläsandet av betänkandet. Men jag tycker, att de punkter, som det här är fråga om, ändå icke äro av den stora betydelse, som man vill göra gällande. Det kan hända, att det kan anföras ifrån högerhåll, att när det varit en vänsterregering som suttit vid styret, är man från vårt håll icke angelägen om att klandra en sådan regering. Jag vill säga, att jag emellertid tror, att jag skulle givit uttryck för denna mening, även om det varit en annan regering som suttit. Jag tycker, att debatten i dessa punkter, som det här är fråga om i detta betänkande, skulle kunna behandlas under rimlig tid. Herr talman, jag har blott velat giva uttryck för, att jag icke anser, att de anförda punkterna äro av den stora betydelse, att de här böra upptaga tiden längre, än vad strängt nödvändigt är.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på dels att kammaren måtte lägga utskottets ifrågasvarande anmälan med gillande till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte läggas till handlingarna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger den av konstitutionsutskottet i dess memorial nr 55 enligt § 107 regeringsformen under 1) gjorda anmälan till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Omröstningen utföll med 92 ja mot 68 nej; och hade kammaren alltså beslutit lägga utskottets förevarande anmälan till handlingarna.

Punkten 2:o).

Utskottet hade under denna punkt funnit en i protokollet över civilärenden den 6 juni 1919 omförd med regeringens åtgärd vara av den beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Schotte.

Efter föredragning av utskottets anmälan yttrade:

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! Jag skall söka ställa mig till efterrättelse den uppmaning som herr Sävström nyss riktade till kammaren. Jag skall alltså helt kort och gott be att få yrka, att kammaren måtte på de av utskottet anförda skälen lägga den föredragna punkten med *gillande* till handlingarna.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Jag vill i all korthet lämna en upplysning rörande den nu föredragna punkten.

Enligt vad förutvarande civilministern meddelat mig, hade vid den tidpunkt, då regeringen beslöt att utsända herr Löwegren till Paris för att där studera de sociala förhållandena, enkanterligen arbetarförhållanden, regeringen sin särskilda uppmärksamhet riktad på det förhållandet, att arbetsmarknaden i Frankrike och Belgien då var särskilt orolig, och denna oro inverkade även på våra rent svenska förhållanden. Det förekom nämligen strävanden att genom värvning av arbetare här i Sverige få ut arbetare till Belgien och Frankrike för att delta i det återuppbyggningsarbete, som man då allmänt väntade snart skulle komma till stånd. Vid sådant förhållande gjorde socialstyrelsen en enträgen framställning till regeringen om att den måtte utsända en person, som kunde med uppmärksamhet följa dessa förhållanden. Civilministern har meddelat mig, och jag ber att få den upplysningen antecknad till dagens protokoll, att då han förhandlade med herr Löwegren om att denne skulle åtaga sig detta uppdrag mot ett arvode av 1,000 kronor per månad, så kunde, vid det förhållandet, att man då icke kunde tänka sig, att anställningen kunde bli av någon längre tids varaktighet, herr Löwegren icke åtaga sig detta uppdrag, med mindre han erhöll ersättning såväl för den lön, han skulle hava åtnjutit i Nordiska presscentralen, som även ersättning för den inkomst, han skulle kommit att åtnjuta, i händelse han blivit satt i tillfälle att hålla dessa föreläsningar, som i utskottsmemorialet omtalas. Det är

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

ju särskilt mot ersättningen för beräknad inkomst av dessa föreläsningar, som nu utskottet riktar sig. Det var sålunda endast ett infriande till herr Löwegren av ett löfte, som dåvarande civilministern givit honom, som skedde genom ett beslut, som Kungl. Maj:t på sin tid fattat, att utanordna beloppet. Det avgivna löftet för förutsättningen för att herr Löwegren ville åtaga sig uppdraget.

Herr Jansson i Edsbäcken: Herr talman! Jag skall med anledning av den siste talarens yttrande be att få säga, att utskottet väl icke i någon mån klandrat statsrådets åtgärd att utsända herr Löwegren, men vad utskottet vänt sig mot är att han fått ersättning för föreläsningar, som han *möjligen* skulle ha hållit, i fall han varit hemma. Det är icke sagt, att han skulle kommit att hålla sådana, men det var möjligt, att han skulle ha hållit dem och därför fått ersättning. Jag kan icke undgå att likställa detta med t. ex. följande. Här finnas många riksdagsmän i andra kammaren och även i den första, som äro upptagna av kommittéarbete. Nu ha vi valår i år, och då skulle det kanske kunna hända, att dessa personer, om de äro framstående talare, rekvideras ut i landsorten att där hålla politiska föredrag under sommaren och hösten. De finna emellertid med sin fördel mera förenligt att vara kvar i staden och arbeta i kommittéerna — det är mycket lindrigare att göra så än flacka omkring på landsbygden, vilket är det besvärligaste någon kan göra. De komma då in till Kungl. Maj:t och säga: »Ja, vi ha arbetat i en kommitté i sommar och gått förlustiga den inkomst dessa föredrag skulle kunnat inbringa.» De kunna visa rekvisitioner på så och så många föredrag, som de haft möjlighet att kunna förtjäna på, om de icke suttit kvar här i staden och arbetat i kommittén. Jag finner detta fullkomligt likställt.

Skulle det vara möjligt, att riksdagen nu skulle kunna godkänna någon sådan utbetalning? Jag kan icke finna annat än att utskottet har fullt fog för sin anmärkning i detta avseende. På grund härav får jag alltså, herr talman, yrka, att punkten lägges med gillande till handlingarna.

Herr vice talmannen Hamilton: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren måtte besluta att lägga den nu föredragna punkten till handlingarna.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner på dels att kammaren måtte lägga utskottets ifrågavarande anmälan med gillande till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte läggas till handlingarna; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren lägger den av konstitutionsutskottet i dess memorial nr 55 enligt § 107 regeringsformen under 2) gjorda anmälan till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Voteringen utvisade 61 ja, men 90 nej, vadan kammaren beslutit att med gillande lägga utskottets i förevarande punkt gjorda anmälan till handlingarna.

Punkten 3:o).

Under denna punkt hade utskottet funnit en i protokollet över civilärenden den 12 december 1919 omförmäld regeringsåtgärd vara av den beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Holmquist.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Almqvist*, *Jansson* i Edsbäcken och *Leander*, vilka ansett, att anmärkning uti ifrågavarande ärende icke bort framställas; samt

av herr *Hellberg*, som på anförda skäl förklarar, att han icke ansett sig böra biträda vare sig en obetingad reservation mot anmärkningen eller anmärkningen.

Utskottets anmälan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *Engberg*: Herr talman, mina herrar! Jag ber först att få ansluta mig till den uppfattning angående konstitutionsutskottets dechargebetänkandes allmänna läggning i år, åt vilken en föregående talare redan givit uttryck. Jag har för min del också den känslan, att det i hög grad har karaktären av vad man brukar populärt kalla *småkrafs* detta, som konstitutionsutskottet i år serverat.

När man nu kommer till den här punkten 3:o), som gäller utskottets anmälan gentemot en föregående civilminister med anledning av hans utnämmande av herr *Gullberg* till fattigvårdskonsulent, synes mig just den punkten tämligen väl illustrera, huru man nära nog med ljus och lykta sökt efter anmärkningar. Ty ser man närmare efter, får man väl ändå lov att säga, att denna utnämning *rimligtvis* icke bort föräleda den anmärkning, som konstitutionsutskottet framställt. Jag vill för det första säga, att om man skulle anlägga den måttstocken, när det gäller alla möjliga utnämningar i detta land, tror jag, att konstitutionsutskottet icke finge göra annat än fabricera anmärkningar gentemot föregående eller sittande regeringar för deras görande och låtande. Det har funnits en tid, då exempelvis avdankade militärer utnämndes till landshövdingar utan vidare, då sittande högerregering fullföljde en utnämningspolitik inom byråkratien, som vad den än må kunna kallas, sannerligen icke fyllt de höga kvalifikationer, som nu med ens

Ang.
fullbordad
granskning av
staterådspro-
tokollen.
(Forts.)

herrarna inom konstitutionsutskottet funnit sig böra ställa i fråga om den utnämning, som här föreligger.

För att få en riktig utgångspunkt för bedömandet av denna utnämning har man att hålla sig till att det är icke blott fråga om ådaga-lagda pappersmeriter utan även *lämpligheten och skickligheten för uppdraget över huvud*. Nu har konstitutionsutskottet gjort gällande, att pastor Gullberg skulle sakna dessa meriter. Han skulle sakna, vad som nu borde åligga Kungl. Maj:t att kräva av vederbörande konsulent. Jag tror, att det då kan vara skäl att erinra om att då år 1918 propositionen till en ny fattigvårdslag framlades departementschefen hade ett yttrande med avseende å vad som rimligtvis skulle krävas av innehavarna av konsulentbefattningarna. Detta yttrande bör givetvis få betraktas såsom normerande, när det gäller att bedöma tillsättningen av dessa befattningar. Jag skall be att få ur detsamma anföra följande. Departementschefen säger: »Det kräves av ifrågavarande tjänsteman *erfarenhet från och intresse för även andra områden än fattigvården. Hans blick får icke ensidigt vara inriktad på fattigvården i inskränkt bemärkelse utan bör även vara öppen för de viktiga moderna företeelser, som i vissa hänseenden begränsa och för visso komma att ännu mer begränsa fattigvårdens uppgift.*» Mina herrar, om man håller sig till den principförklaringen från departementschefens sida, förefaller det mig, som om den anmärkning, konstitutionsutskottet riktar, i detta fall saknar bärig grund. Såvitt jag vet, har man *icke* gentemot herr Gullberg kunnat rikta annan anmärkning än att han i fråga om de *formella pappersmeriterna* icke kunde mäta sig med sina medtävlare, men man bortser helt och hållet från att vederbörande dock har i olika avseenden en mång-årig erfarenhet inom sociala och humanitära verksamhetsgrenar och just den blick även för andra områden än för fattigvården i inskränkt bemärkelse, som departementschefen framhäver såsom en särskild förtjänst hos innehavarna av dessa befattningar. Jag får för min del säga, att det är alldeles riktigt, såsom det anmärkts, av en av de övriga reservanterna vid utskottsbetänkandet, nämligen herr Hellberg, att man i dylika fall dock bör medgiva Kungl. Maj:t *en viss rörelsefrihet* att utanför den snäva hänsynen till pappersmeriter också ställa frågan: vem är *på grund av den kändedom, statstrådet har*, den lämpligaste och skickligaste?

Jag vill också säga, att av vad jag inhämtat framgått, att de farhågor, som från kritikens sida yppades, då denna tillsättning skedde, *ingalunda slagit in*. Jag har från initierat håll inhämtat, att gentemot vederbörandes bestridande av sina åligganden icke någon anmärkning funnits att framställa *utan snarare tvärtom*. Under sådana förhållanden synes det mig ingalunda påkallat att framställa den anmärkning, som konstitutionsutskottet här gjort.

Jag vill också tillägga, att det icke under alla förhållanden är så säkert, att valet inom den byråkratiska karriären, om jag så får uttrycka mig, alltid är det bästa. Vi ha icke något behov av en stram och stel fattigvårdsbyråkrati, utan det kan ofta visa sig, *att just personer, som stå utanför den egentliga karriären, men som ha en öppen och sund blick*

för livets skiftande företeelser även på andra områden, i många fall kunna vara ofantligt mycket värdefullare än de, som ha valts inom karriären själv.

Det är ur dessa synpunkter, herr talman, som icke jag för min del kan finna, att konstitutionsutskottet har haft grundad anledning att framställa anmärkning. Jag ber därför, herr talman, att få framställa yrkande om att den förevarande punkten med *ogillande* lägges till handlingarna.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Herr Henrikson: Herr talman, mina herrar! Jag vill ju bekänna, att jag finner denna fråga något grannlaga, därför att den gäller en gammal vän till mig och före detta riksdagskamrat och kamrat i konstitutionsutskottet. Då nu emellertid frågan bragts på tal, och man inom konstitutionsutskottet tvingats att taga ställning till densamma, får man ju icke heller taga hänsyn till huruvida det här gäller vän eller ovän, utan man får försöka att bedöma frågan så opartiskt som möjligt, och det har jag också försökt göra. För övrigt har det ju heller icke framställts någon anmärkning mot herr Gullberg personligen, som vi alla, åtminstone jag och de flesta av oss, känna som en mycket aktningvärd och hederlig man.

Då vi ha granskat herr Gullbergs och hans medsökandes meritförteckningar, ha vi icke kunnat finna annat än att särskilt de, som förordats av länsstyrelsen, ha större meriter, jämfört med herr Gullberg. Länsstyrelsen i Norrbottens län förordar fattigvårdsföreståndaren Johan Ström, landstingsmannen Anders Anderson och diakonen Arvid Svanberg. Länsstyrelsen i Västerbottens län, som på begäran även yttrat sig, har icke heller kunnat förorda herr Gullberg, utan i stället har denna länsstyrelse förordat Ström och Svanberg men istället för Anderson fattigvårdsföreståndaren Johan David Lennartsson.

Jag skall ställa mig herr Sävströms uppmaning till efterrättelse och icke trötta kammaren med att läsa upp de sökandes betyg och meriter, men jag kan icke ändå underlåta att taga ett par ur högen.

Jag vill då först i korthet taga herr Gullbergs egen meritförteckning i hans ansökan. Därav framgår, att herr Gullberg, då han sökte befattningen som fattigvårdskonsulent, var 51 år gammal, att han tjänstgjort som pastor och predikant i Göteborg, Luleå och Skövde och under denna tid och på dessa platser kraftigt deltagit i den frivilliga fattigvården och liknande understödsverksamhet, att han hösten 1911 valdes till ledamot av riksdagens första kammare och således då bevistade sin elfte riksdag, att han i flera år varit suppleant i styrelsen för Skaraborgs länsavdelning av Svenska fattigvårdsförbundet, att han genomgått Stockholms borgarskolas språkkurser i tyska och franska språken, att han företagit en sex månaders studieresa i Amerikas förenta stater, och att han av Kungl. Maj:t insatts i trenne kommittéer för att såsom sakkunnig biträda vid utredningen av huvudsakligast humanitära frågor. Det är att märka, att dessa frågor icke alls gällt fattigvården utan helt andra frågor. Som framgår av utskottsbetänkandet, har han dessutom intyg från ett par riksdagskamrater.

Jag skall nu jämföra detta med någon av de andras meritförteckningar, och jag tar, som sagt var, en ur högen, exempelvis Svanbergs.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Han var uppförd i tredje förslagsrummet och har således icke samma kvalitativa meritförteckning som de två, som uppförts före honom.

Denne Svanberg är född den 12 november 1887 och är alltså betydligt yngre än herr Gullberg, som ju var 51 år och således, förefaller det mig, ganska gammal för att emottaga en så pass krävande befattning som att vara fattigvårdskonsulent i Norrbottens län. Svanberg har vidare åberopat följande meriter:

1) Genomgången treårig kurs vid Svenska Diakonanstalten, varvid förekom praktisk utbildning vid sjukhem och vårdanstalter samt nio månaders teoretisk kurs, vari även ämnena fattigvårdslära och bokföring ingå (intyg nr 5, 6 och 7);

2) församlingsdiakon och tillsyningsman för fattigvården i Ljusdals socken och köping i sex år. Arbetet där utgjordes i stor utsträckning av inom socknen ambulerande tjänstgöring med vård och tillsyn av fattiga och biträde i fattigvårdsstyrelsen med förekommande fattigvårdsärenden, jämväl utredning av fattigvårdsmål (intyg nr 6, 9 ända till 18);

3) vikarierande föreståndare å större fattiggård å landsbygd under tre månader (intyg nr 14);

4) biträde vid skötandet av pensionsärenden under en följd av år (intyg nr 16);

5) fattigvårdsassistent vid Halmstads fattigvård, där arbetet utgjordes av dels förestående av upplysningsbyrå för fattigvård och välgörenhet med uppläggande av kortregister över samtliga stadens understödstagare, dels av arbete på försörjningshemmets kontor samt för övrigt tillsyn av yttre fattigvården, utredning av fattigvårdsmål m. m. (därifrån har han flera intyg);

6) tillförordnad barnavårdsman i Halmstad;

7) studerande av folkets liv och förhållanden, särskilt fattigvårdsförhållanden inom Norrbottens län (intyg nr 23);

8) förutom här ovan nämnda meriter åberopas intyg om kunskap på sjukvårdens och barnavårdens områden samt intyg om organisationsförmåga. Här bifogas en mängd intyg från nr 5 till 21.

Vidare upplysningsvis, att han med tanke på framtida större verksamhetsfält redan från början av sin verksamhet livligt intresserat sig för och försökt sätta sig in i fattigvård och därmed förknippade problem, i all synnerhet vad landsbygdsförhållanden angår. Från alla dessa verksamhetsfält har han kunnat förete synnerligen goda vitsord.

Jämför man, som vi inom utskottet haft tillfälle att göra, alla de meriter, som de andra sökandena haft, kan jag icke förstå, att herr Gullberg kunnat komma i fråga, om man icke tagit politiska hänsyn.

Herr Engberg sade, att statsrådet hade uttalat, att en konsulent icke behöver specialisera sig. Ja, det är mycket möjligt, men jag vill erinra herr Engberg om att det i annonsen i Posttidningen, där tjänsten förklarades ledig, stod, att konsulent skall ha vitsord över praktisk utbildning, förut bestridd tjänstgöring eller utövad verksamhet. De, som kommit på förslag, ha både praktisk utbildning och ha bestritt tjänstgöring, men det har däremot icke herr Gullberg.

Jag kan icke finna annat än att regeringen vid denna utnämning

förfarit oriktigt, och jag ber, herr talman, att få yrka, att anmärkningen med gillande lägges till handlingarna.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Man bör naturligtvis hålla konstitutionsutskottet räkning för att det noga granskar varje regeringsbeslut och ser till att regeringen icke överskridit sin befogenhet, men detta granskningsnit kan urarta och urarta till småaktighet. Det är som småaktigt och tarvligt, som jag måste betrakta konstitutionsutskottets här föreliggande betänkande.

När utskottet finner, att denna utnämning av herr Gullberg till fattigvårdskonsulent är av den beskaffenhet, att en anmärkning bör göras enligt § 107 regeringsformen, vågar då verkligen konstitutionsutskottet påstå, att en statsrådsledamot vid sitt rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende ämbete utövat? Vågar någon av konstitutionsutskottets medlemmar påstå detta på grund därav, att en utnämning av herr Gullberg i detta fall skett? Vet konstitutionsutskottet, om herr Gullberg är lämplig för sin befattning eller icke, vet konstitutionsutskottet, om han är bättre eller sämre än de män, som voro hans medsökande?

Bland meriterna för hans medtävlare anföres, att de under många år varit ordförande i fattigvårdsstyrelser. Ja, mina herrar, det finnes många fattigvårdsstyrelseordförande och även många fattiggårdsföreståndare, som icke lämpa sig för att vara fattigvårdskonsulenter. Skulle dessa meriter gälla, så skulle jag, om jag varit sökande, otvivelaktigt haft första förslagsrummet, eftersom jag varit fattigvårdsstyrelseordförande i ett 30—40-tal år. Men om jag själv skulle bedöma saken, så skulle jag sannerligen i kompetens sätta herr Gullberg vida högre än mig själv. Jag har lärt känna honom, och han har personliga egenskaper, som enligt min uppfattning göra, att han är synnerligen lämplig till fattigvårdskonsulent. Han har hjärtat på rätta stället, då det gäller omsorgen om fattiga och lidande medmänniskor, och det är en egenskap, som man icke bör sätta allt för långt tillbaka. Jag förmodar också, att statsrådet, som lärt känna honom, har ansett, att han var synnerligen lämplig. Jag har också fått ett stöd för denna min uppfattning i de rapporter, som herr Gullberg avgivit från sina resor i bygderna och däri han visat, att han slagit in på rätt väg.

Ja, när man ser på detta utlåtande, som konstitutionsutskottet här har lämnat riksdagen, måste man förmena, att detta är det bästa betyg en regering kan få. Vi skola, mina herrar, betänka, att vi levat under en för vårt land farofylld tid, under en tid, då andra folk gått under på grund av yttre krig och även inre oroligheter, levat igenom en tid, då vi dock skulle varit nära att svälta ihjäl, om icke regeringen ingripit. Då hava ni, mina herrar, efter denna svåra tid, efter vad regeringen gjort för vårt land, ingenting annat att komma med än dessa små tarvligheter, som finnas i detta dechargebetänkande. Då ha ni icke kunnat komma med mycket under de 4 $\frac{1}{2}$ månader ni arbetat. Det är, som sagt, det bästa betyg, som någon regering kan få. Men, mina herrar, huruvida ni som representanter för Sveriges folk visat

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

denna regering den tacksamhet, som bör tillkomma densamma på grund av vad den gjort och varit under denna farofyllda tid, det lämnar jag därhän.

Jag ber, herr talman, få yrka punktens läggande till handlingarna med ogillande.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Det är ju mycket sällan, som konstitutionsutskottet gör anmärkning mot utnämning av tjänstemän. När därför en sådan anmärkning nu föreligger, så väntar man, att den skall gälla ett riktigt uppseendeväckande fall. Jag frågar då: föreligger ett sådant fall här, eller kan detta fall räknas som uppseendeväckande? För min del kan jag icke på något sätt anse, att så är fallet.

I det statsrådsprotokoll, som åtföljde den nya fattigvårdslagen år 1918, framför departementschefen de skäl, som föranlett honom att framlägga förslag om inrättande av en fattigvårdsinspektörsbefattning och instruktörer eller konsulenter. Sedan han framhållit, att samma kompetensvillkor böra uppställas i fråga om såväl fattigvårdskonsulenter som inspektören, säger han om denne senare, att en viktig förutsättning för att han verkligen skall kunna göra den nytta för fattigvården, som åsyftas, är att han har tillfälle att bilda sig en egen, på personliga iakttagelser grundad uppfattning i viktigare fattigvårdsfrågor. Det är icke nog att på denna plats hava en god byråtjänsteman. Därefter tillägger departementschefen, vad herr Engberg redan citerat men som kan behöva upprepas, så att herrarna riktigt få det i sig: »Men, såsom jag förut antytt, kräves det av ifrågavarande tjänsteman erfarenhet från och intresse för även andra områden än fattigvårdens. Hans blick får icke ensidigt vara inriktad på fattigvården i inskränkt bemärkelse utan bör vara öppen även för de viktiga moderna företeelser, som i vissa hänseenden begränsat och förvisso komma att än mer begränsa fattigvårdens uppgifter.»

Med anledning av att icke några kompetensvillkor uppställts för föreståndare eller föreståndarinnor för fattigvårdsanstalter väcktes en motion i sådant hänseende, som gick ut på, att ingen skulle antagas till sådan befattning, som icke vore särskilt utbildad och kunnig i fråga om fattigvård och sjukvård. Men särskilda utskottet, som hade att bereda propositionen, ville icke veta av detta utan säger i sitt utlåtande, att man icke gärna kunde uppställa kravet på viss genomgången utbildningskurs. Tillräckliga förutsättningar kunde enligt utskottets mening vinnas även på annat sätt. Annan föregående verksamhet kunde tänkas göra en person skickad för uppdraget. Därpå yttrar utskottet: »Den rent personliga lämpligheten spelar naturligtvis en avgörande roll.» På grund därav avstyrkte utskottet motionen. Första kammaren följde utskottet. Denna kammare antog däremot en reservation i enlighet med motionens yrkande av följande lydelse: »Till föreståndare eller föreståndarinna för anstalten må endast antagas person, som äger nödiga förutsättningar för skötande av dylik befattning.» Och vid sammanjämnin-

Ang.
fullbordad
granskning af
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

gen blev detta senare sedermera riksdagens beslut. Men märk, att det står ingenting om, att dessa personer skulle hava genomgått någon särskild kurs, utan endast, att de skulle äga nödiga förutsättningar för att sköta en dylik befattning. Alltså har departementschefen och särskilda utskottet understruket den synpunkten mycket skarpt, att det är de personliga egenskaperna, som böra äga företräde vid tillsättandet av dessa befattningar och icke pappersmeriter. Och detta gillade sedan riksdagen genom att antaga, vad departementschefen och utskottet föreslagit. Det måste då verka ganska egendomligt, ifall riksdagen gör anmärkning emot en departementschef, därför att denne följt de grundsatser, som riksdagen en gång fastslagit. Civilminister Holmquist har under många års bekantskap med herr Gullberg kunnat bilda sig en uppfattning om dennes lämplighet. Han visste, att herr Gullberg intresserade sig för humanitära strävanden framför kanske de allra flesta. Han visste, att han förvärvat sig erfarenhet i allmänna värv genom sitt mångåriga riksdagsmannaskap, och på grund av denna sin uppfattning förordnade han honom till fattigvårdskonsulent däruppe i Norrland. Skall nu detta hans förfaringssätt gillas, eller skall man rikta anmärkning mot honom därför?

Man har sagt, att under det man här i riksdagen mycket talar emot byråkratism, så är riksdagen själv den mest byråkratiska inrättning. Och sannerligen, om man nu vill göra anmärkning mot förordnandet i detta fall, så vill jag påstå, att riksdagen skulle kunna göra skäl för detta omdöme. Tar man hänsyn till länsstyrelsernas yttranden, så finner man, att även dessa låtit den personliga bekantskapen med de personer, som sökt befattningen, spela huvudrollen, när de upprättade sina förslag. Den som var mest meriterad i pappersmeriter, om man endast tar hänsyn till dem, var onekligen herr Anders Anderson. Men länsstyrelsen i Norrbottens län sätter ändå icke upp honom i första förslagsrummet utan i stället en herr Johan Ström, och detta säkerligen med anledning av att man lärt känna Johan Ström i egenskap av föreståndare för Neder-Luleå fattiggård. Går man sedan till länsstyrelsens i Västerbottens län yttrande, så tog den länsstyrelsen icke alls med herr Anders Anderson trots hans pappersmeriter, utan den satte i andra förslagsrummet en person, som var fattiggårdsföreståndare just inom Västerbottens län, och som man på grund därav lärt känna personligen. Alltså ser man, att även länsstyrelserna påverkats av sin personliga kännedom om de sökande, och detta med full rätt, eftersom det icke finnes någon bestämmelse, som kunde ålägga dem att endast taga hänsyn till pappersmeriter.

Hade nu den till platsen förordnade konsulenten visat sig vara inkompetent för platsen, då hade det ju varit ganska betänkligt. Men enligt alla de uppgifter, som han fått, till och med från fullt auktoritativt håll, sköter han denna sin befattning på det mest monstergilla sätt, så att vilken annan som helst, som blivit utnämnd, icke kunnat göra det bättre. Och det är väl ändå huvudsaken, att en befattning skötes ordentligt och samvetsgrant och icke, som sagt,

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts)

att innehavaren av befattningen äger dessa pappersmeriter, som ofta spela en snart sagt allsmäktig roll. Vi må vara glada över att vi någon gång slippa dem och att det finnes tillfällen, där man icke enbart behöver gå efter dessa meriter utan kan i främsta rummet taga hänsyn till lämpligheten.

Jag ber, herr talman, att få instämma i det yrkande, som framställt, att denna punkt måtte med ogillande läggas till handlingarna.

Med herr Leander förenade sig herrar *Runefors*, *Bengtsson* i Norup, *Jansson* i Edsbäcken, *Igel* och *Johanson* i Gäre.

Herr *Vennerström*: Herr talman! Jag föranleddes att anhålla om ordet, då jag lyssnade till herr Engbergs enligt min tanke tämligen egendomliga anförande. Hans ställning i denna utnämningsfråga kom för mig synnerligen övriggäckande, då jag förut lagt märke till, hur herr Engberg, då det gällt utnämningar inom den administrativa världen, dragit en lans för en sådan sakkunnig-institution, varigenom vid varje utnämning en rent opartisk och på uteslutande sakliga skäl baserad uppfattning kunde komma till stånd. Det förefaller mig, som om denna goda uppfattning har från herr Engbergs sida fullkomligt frångåtts, då det här gäller ett område av säkerligen lika viktiga utnämningar. Herr Engberg gjorde en synnerligen stor affär av ett uttalande av en departementschef om att man vid dessa befattningars tillsättande även krävde erfarenhet och blick över andra områden än det som speciellt rörde fattigvården. Jag erkänner vikten av dessa egenskaper, men jag vill till herr Engberg ställa den frågan: kan herr Engberg vitsorda, att just denna erfarenhet och denna vida blick över andra närliggande områden saknades hos herr Gullbergs medsökande? Jag vill för min del bestämt hävda, att samtliga övriga sökande hade måhända lika god erfarenhet inom allmänna sociala frågor, inom de humanitära frågorna, som herr Gullberg har.

Herr Gullberg har en trumf på hand, han är den ende av dem som är riksdagsman. Vi hava visserligen inom denna ärevärdiga institution förvärvat en och annan erfarenhet, en och annan nyttig kunskap, men jag vill fråga herr Engberg, om exempelvis han och undertecknad blivit mera dugliga som fattigvårdskonsulenter — om vi nu skulle djärvas speciminera därför — därför att vi vissa perioder tjänstgjort som riksdagsmän? Sedan har herr Engberg och även de som hava samma uppfattning som han talat synnerligen starkt och hänfullt om s. k. pappersmeriter. Jag tillhör dem, som hysa ett synnerligen suveränt förakt för allt som kan nämnas som pappersmeriter. Jag hävdar vid varje tillfälle den tanken, att den ådagalagda dugligheten skall i varje fall vara det som sist faller utslaget. Här är det obestridligt, att herr Gullbergs samtliga medsökande hade pappersmeriter, men märk väl, de hava på samma gång obestridligen även den praktiskt förvärvade duglighet, som de var och en haft tillfälle att visa i praktisk utformning på detta

speciella område. Herr Gullbergs brist är icke endast brist på pappersmeriter utan ligger just i den omständigheten, att han aldrig kunnat visa att han på detta område hade just den praktiska duglighet, det förvärv av erfarenhet, som ändock skulle vara en av de bärande förutsättningarna för en rättvis och opartisk utnämning till fattigvårdskonsulent.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.*

(Forts.)

Jag vet icke, om jag efter mitt anförande om herr Engberg skall övergå att behandla herr vice talmannens något dyrbara argumentation. Han drog i väg till sådana höjder, att det för mig icke finns någon möjlighet att följa honom, och jag tror, att ingen av kammarens ledamöter, icke ens herr vice talmannens egna partikamrater, kan följa honom till de svindlande höjder, där han dvaldes under sitt anförande. Då herr vice talmannen, som borde vara en av de främsta värnarna inom denna riksförsamling av vår grundlag och riksdagens konstitutionella befogenheter, kan tillerkänna sig själv den rätten att tala om tarvlighet från utskottets sida, då det enbart tillvaratar sin grundlagsenliga rätt, förefaller mig detta uttryck att vara, milt sagt, ett något oparlamentariskt uttryck. När de av riksdagen utsedda i detta utskott i enlighet med gällande grundlag svenska statsrådsprotokollen, hava de rätt att göra det från rent sakliga synpunkter, och jag tror, att hela det samlade utskottet bestämt avvisar varje tal från herr vice talmannens sida om att de vid denna granskning enbart gjort sig skyldiga till ren tarvlighet.

Herr vice talmannen anförde ett synnerligen starkt och bärande argument — hans enda bärande argument — för herr Gullbergs utnämning: herr Gullberg hade ett synnerligen gott hjärta. Jag tror, att alla hans kamrater kunna underskriva detta, att han är en synnerligen varmhjärtad och finkänslig man. Men mig vederligt står det ingenstans i riksdagens beslut nämnt om ett gott hjärta såsom en merit för att kunna utnännas till fattigvårdskonsulent. Det finns inom denna kammare ett hjärta mera gott än de flestas, och det är herr vice talmannens. Jag tror, att han är andra kammarens godaste hjärta, men han har själv erkänt, att ehuru han i bortåt 40 år varit ordförande i fattigvården i hemorten, är han i alla fall inkompetent att vara fattigvårdskonsulent. Jag tror, att bara detta lilla skäl är fullständigt tillfyllestgörande för att visa, att enbart ett gott hjärta icke håller såsom argument till förmån för en sådan utnämning.

Sedan drog herr vice talmannen ytterligare i väg. Han talade om allt det goda, som Kungl. Maj:ts regering hade gjort under föregående tider, och därför att den hade gjort detta myckna goda, borde konstitutionsutskottet icke hava anmärkt i detta fall. Jag ber om ursäkt, men den logik, som ligger i herr vice talmannens anförande på denna punkt, är sådan, att jag tror den absolut icke kan godkännas av andra kammarens speciella filosof och logiker, nämligen herr Artur Engberg. Jag tror, att Kungl. Maj:t har utrett mycket gott under den gångna tiden, men jag tror, att det är både vår rätt och plikt som ledamöter av denna kammare att

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

ärligt på denna punkt säga ifrån, att i den nu föreliggande frågan har Kungl. Maj:t icke handlat som sig bort.

Sedan har man talat om, att vi som varit med om anmärknin- gen — jag har icke varit det, men om jag suttit i utskottet vid det tillfället, skulle jag varit det — förfallit, som herr Engberg yt- rade, till en stel och oformlig fattigvårdsbyråkratism. Jag vill be- stämt hävda, att här icke är tal om någon som helst fattigvårds- byråkratism, här är endast den enkla saken, att vi kräva reda och ordning, att vi kräva full saklighet, att vi icke vilja, att utnämning- ar skola bli sådana, att vi hamna i en fullständig utnämning- sanarki, där man kan återopa ett gott hjärta och varjehanda som lämpliga meriter, i saknad av den praktiska duglighet, om vilken man icke kan lämna något intyg.

Till det goda hjärtat på Blekingebänken, nämligen herr Lean- der, riksdagens goda hjärta vid sidan av herr vice talmannens, skall jag be att få rikta den frågan, om t. ex. vid utnämning av fängelse- direktör i Karlskrona insikter på andra områden och ett synnerli- gen gott hjärta bör tillmätas betydelse såsom enbart gällande ar- gument för en utnämning, då man i övrigt icke kan uppvisa några pappersmeriter och icke kan visa, att man inom detta yrkes ut- övande har någon som helst praktisk erfarenhet?

Jag vill för min del synnerligen bestämt yrka bifall till den av konstitutionsutskottet gjorda anmärkningen.

Häruti instämde herr *Hansson* i Gårda.

Herr *Norman*: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr vice talmannen yrkade att föreliggande punkt med *ogillande* skulle läggas till handlingarna, och jag gjorde det därjämte med anledning av att jag tyckte mig finna, att herr vice talmannens sedvanliga lov- sång till regeringen denna gång var ovanligt malplacerad. Emeller- tid har jag ingen anledning alls att bestrida herr vice talmannens uppgift om, att herr *Gullberg* säkerligen skulle varit herr vice tal- mannen överlägsen i fråga om kompetens till fattigvårdskonsulent, ja, jag skulle t. o. m. vilja instämma i det påståendet. Men jag häv- dar, att av de handlingar, som här föreligga, får man det intrycket, att här hava mera förtjänta män förbigåtts, och att här en politisk partibelöning ägt rum. Jag finner konstitutionsutskottets anmärkning i den föreliggande frågan synnerligen väl motiverad, och jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet, att punkten *med gillande* lägges till handlingarna.

Herr *Henrikson*: Herr talman! Jag har delvis blivit före- kommen av de två föregående talarna, men jag kan, herr talman, icke annat än uttrycka min förvåning över herr vice talmannens anföran- de. Att herr vice talmannen berömmar sin regering, det äro vi så vana vid, det är ingenting nytt, men jag vill för min del då han riktar sin anmärkning mot konstitutionsutskottet för att utskottet gjorde anmärkning vid denna punkt säga, att så länge jag sitter i riksda-

gens konstitutionsutskott, kommer jag att göra anmärkningar i de fall, där jag anser de äro befogade, de må träffa en högerregering, en liberal regering eller en socialdemokratisk regering. Det vill jag ha sagt, och vidhåller i övrigt mitt yrkande.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Herr Lindman: Herr talman! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag kunde icke underlåta att göra det, då jag hörde herr vice talmannens anförande nyss. Jag får säga, att det var ett mer än vanligt ihåligt patos i det anförandet. När man börjar med att tala om att konstitutionsutskottet har kommit med en tarvlig anmärkning endast för att därmed komma åt regeringen, får jag verkligen säga, herr vice talman, att det skall man icke göra, man har icke rätt att göra det. Det finns icke den ringaste anledning att icke med den siste ärade talaren och ledamoten av konstitutionsutskottet tro, att konstitutionsutskottets ledamöter följt vad de borde följa, sin uppriktiga mening, när de kommit med sina anmärkningar. Jag får verkligen säga, att skall man tala om tarvlighet, har man rättighet att tillämpa det just på det yttrande, som herr vice talmannen begagnade om konstitutionsutskottet och dess ledamöter.

Herr vice talmannen frågade, om konstitutionsutskottet kunde stå till svars med sin tolkning av § 107 och dess tillämpning på detta fall. Ja, det är vad jag tror, att konstitutionsutskottet kan göra och vad det i varje fall har rättighet att kunna göra med den anmärkning det kommit med. Ty om man för det första ser på rikets sannskyldiga nytta, så är väl det att riktiga befodringsprinciper tillämpas en utomordentligt viktig sak, och det har med rikets sannskyldiga nytta att göra, men för det andra talar paragrafen dessutom om något annat, nämligen om oväld, och det är det, som man förmenar icke kommit rätt till uttryck i den befodringsfråga vi här kritisera.

Herr vice talmannen drog upp den saken och återopade vad den regering, som verkställt utnämningen, utträttat för landet, och herr vice talmannen sade: Se, vad den gjort, vilka utomordentliga goda saker den utträttat, den regeringen har skaffat oss handelsavtalet och fört oss igenom krigets svårigheter, utan att vi på något sätt behövt indragas däri. Jag frågar herr vice talmannen: Har detta med den här saken att skaffa? Skall icke regeringen söka i sina befodringar vara rättvis och iakttaga vad som bör iakttagas alldeles oberoende av huruvida landet har svårigheter i övrigt eller icke? Icke kunna vi släta över en oegentlighet genom att återopa andra mycket stora förtjänster, och jag tillåter mig fråga herr vice talmannen, om det kan vara rätt allt detta. Bör man tysta kritiken? En kritik, som är rättvis, skall väl icke någonsin tystna. Det kan väl icke herr vice talmannen vara med om. Herr vice talmannen utbrister: se här hava andra folk gått under. Jag tillåter mig fråga: Skulle vi gått under, om icke herr Gullberg blivit fattigvårdskonsulent? Jag tror, vi skulle stått oss lika bra, om den ene eller andre i det fallet blivit utnämnd. Det har icke en smul med saken att göra, huruvida landet gått under eller icke. Den saken är för detta alldeles ovidkommande. Men vad som är ett faktum, herr vice

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

talman, det är, att riksdagen själv har beslutat, att för utnämning av dessa befattningshavare skall en ingående personlig erfarenhet om fattigvården vara en grundförutsättning. Det har riksdagen sagt, och det är sålunda en grundläggande bestämmelse, som vi här ha att gå efter.

Nu ha vid ledigförklarande av dessa befattningar många sökt denna plats; och Konungens befallningshavande i de båda länen ha uppfört tre personer vardera på förslag, d. v. s. nr 1 var densamma för båda länsstyrelserna och nr 3 var densamma, men nr 2 olika personer. Alltså ha de uppfört fyra personer tillsammans. Men ingendera har uppfört den, som sedermera blivit utnämnd. Nå, det gör ingenting, säger herr vice talmannen; han har så gott hjärta. Ja, det är sant, att herr vice talmannen åberopade detta. Och herr vice talmannen talade med ett visst förakt om pappersmeriter. Men vad har Konungens befallningshavande att göra vid sådana befordringar annat än att undersöka de sökandes lämplighet på grund av de meriter de kunna åberopa. Och för övrigt: vad menas med pappersmeriter? Det är intyg om vad man gjort förut, och det är ingenting att förakta. Det är intyg, att den och den personen har tjänstgjort så och så många år som fattigvårdsföreståndare eller dylikt och därvid fått intyg om att han fullgort tjänsten på det eller det sättet. Detta är vad man nu med sådant förakt kallar pappersmeriter. Och så gör man en utnämning, därför att mannen ifråga har ett gott hjärta. Men man tager ej i betraktande, att de andra, som också sökt tjänsten och som ha goda vitsord ävenledes kunna ha gott hjärta. Det tar man ej i beaktande, utan man tar denna man endast därför, att han gått här i riksdagen och man där lärt känna honom och sett, att han har gott hjärta. Vad tror herr vice talmannen, att människor få för uppfattning om det rättvisa i befordringssättet, då sådana principer tillämpas?

Nu nämndes av herr vice talmannen, att herr vice talmannen icke duger till fattigvårdskonsulent. Och en talare på Västernorrlands-länsbänken sade, att herr vice talmannen har så gott hjärta. Ja, jag tror, att om man använder de principer, som använts ifråga om herr Gullberg, herr vice talmannen blivit fattigvårdskonsulent, då herr vice talmannen har gott hjärta och i ovanligt hög grad riksdagsmeriter. Sålunda hade denna sak kunnat hjälpas. Men det är icke sådana saker, som skola vara befordringsgrunder, utan principerna stå här omtalade. Herr vice talmannen talade om tarvlighet från konstitutionsutskottets sida vid framställande av denna anmärkning. Ja, herr vice talmannen tror naturligtvis, att när jag talar om detta, gör jag det av rent partipolitiska grunder och givetvis därför, att herr Gullberg var frisinna och att det var en bland den frissinnade ministären, som var föredragande i fråga om denna utnämning. Men jag skall säga herr vice talmannen, att jag har aldrig inom mig blivit så upprörd över en befordran som i detta fall. Att se Konungens befallningshavandes efter bästa förstånd avgivna förslag på erfarna män, som arbetat på detta område, att se det slås ikull, för att sedermera platsen skall lämnas åt en person, om vilken man kan säga, att han icke

har någon speciell kompetens ifråga om praktiskt fattigvårdsarbete, det är orimligt. Och när man gör sig till riddare för detta och försöker vinna en viss sympati för saken här i kammaren och slår på den stora trumman, som herr vice talmannen gjorde, genom att taga upp detta: Se ni icke vad denna regering gjort? Observera ni icke, att den har fört oss genom kriget och allt detta? Alltså måste herr Gullberg sitta i orubbat bo på denna plats. Då går man till överdrifter och försvarar ett godtycke i befordringsväsendet, som man sannerligen icke borde göra.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.

(Forts.)

I detta yttrande instämde herrar *Nilson* i Antnäs, *Brännström*, *Forssell* och *Lithander*.

Herr *Janson* i Kungsör: Herr talman! Då jag som medlem i konstitutionsutskottet icke varit i tillfälle att deltaga i behandlingen av detta ärende, så vill jag meddela, att hade jag det gjort, hade jag ej kunnat gilla denna anmärkning, varför jag ber att få tillkännagiva, att jag är bland dem, som önska och yrka, att anmärkningen måtte läggas till handlingarna med ogillande.

Herr *Engberg*: Herr talman! Det är ju möjligt, att vice talmannens goda hjärta, som herr Lindman talat om, har lagt i hans mun en formulering, som icke var riktigt adekvat. Men i betraktande av herr Lindmans eget ofta ådagalagda sinne för ordens valör och tankarnas subtiliteter förvånade det mig en smula, att just *han* kände sig så fruktansvärt upprörd över vice talmannens anförande. Och jag må också säga, att när herr Vennerström här tågade upp på samma linje och vid sidan av herr Lindman kastade sig över vice talmannen, för att han varit temperamentsfull gentemot konstitutionsutskottet, så föreföll det mig, som om dessa läromästare ändå ådagalade, vad herr Lindman ville beskylla vice talmannen för, nämligen ett *ihåligt patos*. Ty på mig verkade detta i hög grad oäkta och ansträngt, särskilt från herr Lindmans sida. Det kanske ändå icke är ur vägen att man åt herr Lindman riktar en liten erinran. Han har väl också en gång i detta land haft en eller annan relation till utnämningsfrågor. Vi skola icke taga upp detta kapitel, men nog tror jag, att om herr Lindman rannsakar sitt hjärta och jämför, vad som *förut* förekommit i utnämningssväg här i landet med vad som förekommit i fallet Gullberg, han ändå skall medgiva, att det är att sila mygg och svälja kameler, när man blåser upp denna Gullbergska utnämning till att vara så fruktansvärd, som herr Lindman gjorde, då han betygade, att han aldrig i hela sitt liv blivit så upprörd över någon befordran. Jag vet ej, i vad mån herr Lindman brukar bli upprörd, men att den Gullbergska utnämningen skulle vara den, som bragte hans inre i uppror mer än något annat här i världen, vittnar om, att herr Lindman har en alldeles speciell känslighet, som torde vara ganska enastående för honom. Jag har icke hört någon annan, som betraktat detta som så fruktansvärt, även om han kritiserat det, att han blivit till den grad upprörd över det, som herr Lindman sade sig ha blivit.

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Vad är det här fråga om? Det har redan påpekats av herr Leander, och jag var inne också på samma kapitel i mitt första anförande, att man nu har skyldighet att vid sidan av pappersmeriterna ställa upp frågan, om vederbörande på grund av den kändedom man har om densamme, är den lämpligaste för uppdraget. Och det har icke, vare sig av herr Lindman eller herr Vennerström, kunnat bestridas, att herr Gullberg, i vad det gäller allmän utrustning, allmän omdömesförmåga, allmän erfarenhet på olika områden, besitter de förutsättningar, som här kunna vara behövliga. Jag vill erinra herr Vennerström, som förde i fält talet om nödvändigheten att se till, att erfarenhet och sakkunskap i det speciella fallet måste komma till användning, att det här är ingenting, som är jämförligt med, vad han drog upp som parallell, t. ex. utnämningen av professor eller innehavare av annan lärostol. Detta är givetvis, om något, ett sådant fall, där det kommer an på pappersmeriter. Men *här* är ett fall, där det gäller den praktiska blicken, möjligheten att ordna och ställa på grund av erfarenhet om livet och människorna, som man har. Och herr Gullberg har det vitsordet av alla, som känna honom, att han ådagalagt icke blott intresse för denna sak utan också denna speciellt humanitära och sociala läggning samt praktiska duglighet, som kan komma till nytta. Jag vill erinra herr Lindman och herr Vennerström om det enkla faktum, att under de gångna krisåren man har sett, huru man på poster inom den tillfälliga administrationen har placerat människor, om vilka herr Lindman mycket väl, liksom herr Vennerström, på förhand kunde ha sagt: de ha ju ingen speciell utrustning för detta uppdrag. Det har dock visat sig, att man fått fram en mängd dugligt folk. Vidskepelsen, att man skall gå den vanliga ämbetsmannalunken för att duga till något i detta rike, kunna vi avskrika. Huvudsaken är, att man får folk, som har omdöme, har möjlighet att uträtta saker och ting. Ha de sedan pappersmeriter eller icke, det blir en underordnad fråga.

Ser man saken på detta sätt, måste man säga, att visserligen var det kanske för starka ord, som vice talmannen använde, när han talade om »starvlighet», men jag drager mig ej ett ögonblick för att göra en liten omredigering och säga: »torftighet» från utskottets sida, torftighet, därför att man med ljus och lykta måst söka efter argument för att komma civilministern till livs och så hittar denna utnämning av herr Gullberg. Om herrarna här kunde peka på något enda skäl, som talar för att herr Gullberg skulle vara inkompetent för befattningen, om ni kunde åberopa, att han varit omdömeslös, värdslös eller dylikt, kunde så ha varit. Men herrarna kunna icke ett enda ögonblick giva sig in på att framföra en sådan argumentering. Jag har själv suttit tillsammans i konstitutionsutskottet med herr Gullberg ett par år, och jag känner honom såsom en mycket intelligent man, ja, jag vågar påstå, att på herrarnas sida uppträtt åtskilliga, om vilka jag icke är säker på, hur de skulle stå sig i en intelligenstävlan med herr Gullberg. Det säges allmänt, att herr Gullberg är en kunnig, klarseende och varnhjärtad person; och varför då i rimlighetens namn, när Kungl. Maj:t fastslagit som princip, att det bör fin-

nas blick och förståelse för andra områden, köra fram med de rena pappersmeriterna, som herr Lindman och herr Vennerström gjort?

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande, att denna anmärkning måtte läggas med ogillande till handlingarna.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.*

(Forts.)

Herr vice talmannen Hamilton: Det är långt ifrån min avsikt att på något sätt vilja hindra konstitutionsutskottet eller var och en riksdagsman från att använda sin grundlagsenliga rätt att göra anmärkning mot regeringen. Men jag håller före, att om konstitutionsutskottet skall upprätthålla sin auktoritet — och det är det jag önskar — så skola anmärkningarna vara fullt befogade, när de komma fram. Och sådan är icke den, som nu blivit gjord. Meningarna kunna vara delade om den saken, huruvida herr Gullberg var den rätte mannen, men man kan icke påstå, att han icke är det. Och enligt min mening har herr Gullberg sådana personliga egenskaper, som göra, att han var den, som borde utses bland de sökande. Det är icke endast hans goda hjärta, som talar för detta, utan även hans duglighet, hans blick för fattigvården och vad de fattiga behöva. Och det är av stor vikt.

Vad vet herr Vennerström om mitt goda hjärta? Han vet, att jag har meriter som fattigvårdsstyrelsens ordförande, men ingalunda, om jag har gott hjärta. Jag påstår, att även om jag har meriter, som många andra, så duger jag icke till att vara fattigvårdskonsulent, och kanske duga de andra lika litet.

Man har sagt, att jag använt för starka ord om konstitutionsutskottet och dragit fram med det tunga artilleriet, eller hur det var herr Lindman yttrade sig. Men männe icke detta kan gå tillbaka på konstitutionsutskottet? Det har i småsaker använt sig av det tunga artilleriet och velat göra anmärkingar mot regeringsledamöter, och det har i denna utnämningsfråga gjort en anmärkning, som skulle i annat läge kunnat föranleda till att vederbörande statsråd avskedats från sin befattning, visserligen icke ställts under riks rätt, ty då skulle 106 § anförts, men till påföljd efter 107 §. Skulle verkligen någon av herrarna, däribland herr Lindman, finna det lämpligt, att om herr Holmquist nu sutte kvar i regeringen, han skulle anses oduglig som civilminister och behöva avgå från sin plats, därför att han funnit, att herr Gullberg var rätte mannen som fattigvårds-konsulent? Är det icke, herr Lindman, konstitutionsutskottet, som här gått till överord och använt det tunga artilleriet och gått fram i ogjort väder?

Detta betänkande kommer från ett utskott, för vilket jag ända från min ungdom här i riksdagen haft största vördnad, och som vi böra hava vördnad för, eftersom det är det utskottet, som skall ha avgörandet, när konstitutionella tvistigheter uppstå. Vi ha ju i nästa punkt på föredragningslistan ett konstitutionsutskottets memorial med avgörande i en mellan första kammarens talman och dess ledamöter uppkommen tvist. När man nu vet, att konstitutionsutskottet, för vilket vi skola hava vördnad, kan efter 4½ månader komma med sådana små anmärkingar som dessa, faller sannerligen vördnaden,

Ang.¹⁷
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

och jag vågar upprepa det: har konstitutionsutskottet icke haft andra anmärkningar att göra mot den avgångna regeringen än så obetydliga som de nu föreliggande, bevisar det i varje fall, att denna regering ej gjort sig saker till något, varemot anmärkning behövt göras.

Jag skall visst icke bestrida konstitutionsutskottet dess grundlagsenliga rätt att göra anmärkningar, men anmärkningar skola göras, då de äro befogade. I detta fall äro de det sannerligen icke. Det är till skada för konstitutionsutskottet och till skada för vårt parlamentariska liv.

Herr Zander: Herr talman, mina herrar! Då jag är ledamot av utskottet men icke närvarit i utskottet, då beslutet i denna fråga fattades, skall jag be att få tillkännage att, om jag deltagit i utskottsbehandlingen av frågan, jag ej skulle ha varit med om beslutet.

Jag anser nämligen icke sådana skäl föreligga i denna utnämningsfråga, att det finnes något berättigande från utskottets sida att göra anmärkning på den ifrågavarande utnämningen. Några särskilda kompetensvillkor äro ju icke uppsatta, till vilka man måste taga hänsyn vid ifrågavarande slag av utnämning, utan det har av departementschefen i anförandet till det statsrådsprotokoll, som är bifogat den ifråga om dessa tjänster avgivna propositionen, särskilt markerats, att det skulle vara mycket svårt att fastställa sådana kompetensfordringar. Det har tidigare refererats här, varför jag inte nu behöver redogöra därför, utan kan återopa vad som tidigare yttrats.

Jag vill också erinra om, hur en av herr Lindman i denna kammare väckt motion, gående ut på uppställande av särskilda kompetensvillkor för tillsättandet av fattigvårdskonsulentbefattningarna, blev av kammaren avlaggen. Under sådana förhållanden kan man icke påstå och göra gällande, att vederbörande statsråd här hade tillstyrkt en sak, som på något sätt stred mot gällande författningar.

Det gäller givetvis vid dessa tillsättningar att taga hänsyn till duglighet och skicklighet, vilka egenskaper man efter mitt förmenande icke får förbise. Jag har emellertid ej under den diskussion, som pågått här, eller eljes hört några anmärkningar, att Gullberg vore olämplig och oskicklig för denna befattning. Man har framhållit, att Gullbergs medsökande voro mera meriterade än Gullberg, varför någon av dem bort utnämnas till befattningen. Jag får för min del säga, att jag helt och fullt stryker under de synpunkter, som departementschefen på sin tid uttalade, då han anförde, att ett ensidigt inriktande på fattigvården i inskränkt bemärkelse icke borde vara avgörande, utan området borde även vara öppet för bedömande av moderna, viktiga företeelser. Från den synpunkten är det påtagligt, att Gullberg besitter en hel del goda förutsättningar, vilka komma väl till pass vid skötandet av en konsulentbefattning av ifrågavarande slag. Och vi hava haft goda vittnesbörd och omdömen om herr Gullbergs verksamhet som konsulent. I första kammaren

har av omdömesgilla personer framförts vittnesbörd om att han skött sin befattning med största intresse och utövat sin verksamhet på ett mycket förtjänstfullt sätt.

Jag tror sålunda, att det icke finnes någon anledning att göra någon anmärkning ifråga om duglighet och skicklighet. Jag anser därför bestämt, att utskottet här icke bort göra den anmärkning, som det gjort.

Jag ber, herr talman, att få instämma i yrkandet om att denna punkt lägges med ogillande till handlingarna.

Herr Lindman: Herr talman! Det gläder mig höra, att herr vice talmannen i sitt sista anförande återfått en del av den vördnad han förut haft för konstitutionsutskottet, ty jag är övertygad om, att herr vice talmannen i gångna tider också haft mycket stor vördnad för konstitutionsutskottet. Jag är alldeles säker på, att när det gällt anmärkningar beträffande min ringhet, herr vice talmannen tyckt det varit rätt bra.

Gentemot herr Engberg vill jag, när herr Engberg kom med detta uttryck »torftighet» och när han sade: kan inte herr Lindman rannsaka sitt hjärta och undersöka om där icke finns något fall, som kunde föranleda till att här tala om att sila mygg och svälja kameler, påpeka, att konstitutionsutskottet haft även handlingarna från den tiden till granskning; jag är alldeles säker på att det fanns folk den tiden, som mycket gärna velat, om de kunnat, komma med anmärkning på något sådant, men det förekom ingen.

Herrarna ta fullkomligt fel på saken, ni äro alldeles på sned, fara alldeles vill, när ni tala på det sättet: herr Gullberg är kompetent, han har visat sig vara kompetent och sköter tjänsten bra. Det är ett fullkomligt orimligt sätt att resonera. Här var det 23 sökande. Det gäller icke bara att säga: I denna hög på 23 sökande tog jag en, och det har efteråt visat sig, att han var kompetent. Utan enligt statens befordringsväsende skulle det ha varit på det sättet, att de som här skött om tillsättandet av befattningen skulle ha undersökt, vilken av dessa 23 som hade de största förtjänsterna, vilken den var som främst bort komma i åtanke. Det har därvidlag icke det ringaste att göra, om herr Gullberg duger eller icke, utan det är frågan om: var Gullberg den bäste? Och det lär ingen av herrarna kunna bevisa. När man inför en sådan föreskrift, att Konungens befallningshavande skola på förslag uppföra personer, så måste man förutsätta, att Konungens befallningshavande undersöka saken på bästa möjliga sätt och med ledning av tillgängliga handlingar skaffa sig omdöme om, vilken av de sökande som är den bäste. Det ligger mycket stor sannolikhet för, att herr Gullberg, som icke stod på något förslag, icke heller var den för tjänsten skickligaste.

Däruti sitter det, mina herrar! Om andra kammaren, om riksdagen ställer sig solidarisk med de principer, som hävdas av herr Engberg och vice talmannen, och finner sig vara nöjd med, att regeringen i en utnämningsfråga är belåten med att endast taga en person, som duger, men icke ser efter, att den får den bäste av de sö-

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.

kande, då ha vi kommit på ett mycket sluttande plan i fråga om befordringar och då är gärdet uppgivet för en regering att kunna i befordringsfrågor göra precis vad som helst.

(Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman, mina herrar! Den debatt, som föres här i dag, utgör tydligen en efterdyning till den pressdebatt, som ägde rum, då det blev bekant, att herr Gullberg blivit utsedd till fatigvårdskonsulent. När man granskar de inlägg, som gjordes i olika tidningar, kan man icke undgå att taga intryck av att kritiken kom från visst håll, kom från en liten grupp av personer, som ansågo sig vara de enda, som vid tillsättandet av de nya befattningarna skulle kunna komma i fråga.

Nu är det på det sättet, som här betonats upprepade gånger, att några särskilda föreskrifter beträffande tillsättandet av dessa befattningar aldrig blivit givna. Och skall man någonsin vid tillsättandet av en statsbefattning tillämpa principen fri bevisprövning, synes det mig just vara vid tillsättandet av sådana befattningar som dessa. Det finns ingen, som kan påstå, att här någon besitter just de kvalifikationer och har sådana meriter, som ger honom ovillkorligen företräde framför en annan. Det gäller här nya tjänster, som riksdagen inrättade förra året, och det är uppenbart, särskilt på grund därav, att i viss grad en fri bevisprövning måste komma att göra sig gällande.

Om jag återgår till den kritik, som i pressen riktades mot herr Gullbergs utnämmande, kan jag icke underlåta att erinra mig ett utslag av denna kritik, som visar, hur i grund och botten ovederhäftig den var, eller rättare sagt från vilket ovederhäftigt håll den kom. Jag erinrar mig en person, som också sökte en av de nya befattningarna i samband med omorganisationen av fattigvårdsväsendet och som använde starka uttryck för att klandra regeringen och vederbörande statsråd för utnämningen ifråga. Han kände sig naturligtvis själv förbigången och ansåg sig själv vara en man med sådan kompetens och han hade också sådana högar av pappersmeriter framför Gullberg, att de båda icke kunde jämföras. Det dröjde emellertid inte så länge, förrän mannen avsattes från den befattning han beklädde, därför att han icke skött densamma. Det hindrade honom emellertid icke att åberopa sina pappersmeriter och sin auktoritet, när det gällde att slå ned på en annan medsökande, som visade sig vid det tillfället hava haft försprång framför honom.

Här har i dag endast använts ampla lovord över Gullbergs karaktär, hans personlighet, hans duglighet, rättrådighet o. s. v., och ingen människa har bestritt detta. Man har mot dessa vitsord sagt, att det hindrar ju inte, att de andra medsökandena kunnat åberopa personer, som känt dem och som kunnat lämna samma vitsord beträffande deras duglighet, karaktär, sinnelag o. s. v. Ja, det må vara sant, men om statsrådet i detta fallet låtit sin personliga kännedom vara den avgörande i större utsträckning än i andra liknande fall, så förefaller det mig vara fullständigt riktigt. När man därför använder det uttrycket, som herr Engberg gjorde, att det är en torftig anledning, man här haft för att framställa en anmärkning mot vederbörande statsråd, så är det omdömet riktigt.

Framför allt skulle jag vilja säga till den nya tidens män, att jag tror, vi äro inne på ganska farliga vägar, om vi skulle slå ned på sådana utnämningar som denna. Ty när vi se tillbaka till gångna tider, finna vi i vår ämbetsmannakår och i vår tjänstemannakår, en del personer, som vederbörande regering utnämnt, och icke visserligen ha kunnat åberopa luntor av pappersmeriter, men som vid utövändet av sina befattningar dock många gånger visat sig sakna de nödiga betingelserna och förutsättningarna för dessa sina tjänster.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.*

(Forts.)

Jag måste säga, att jag i högsta grad förvånar mig över att herr Lindman dragit i härad mot denna utnämning. Då man kan avancera från de lägsta graderna inom ett område ända upp till den grad som medför rätt att anlägga amiralsgaloner, så bör man använda en något mildare ton, när andra avancera, och ej tala om politisk belöning. Hittills har det varit så, att det i huvudsak varit högermän, som ansetts duga till någonting, och det är dessa, som innehaft tjänsterna från norr till söder och från öster till väster i vårt land.

Nu har herr Lindman vidare sagt, att då man åberopar, att ifrågavarande person skött sin tjänst på ett utmärkt sätt, har det ingen betydelse. Ja, det är precis det gamla byråkratiska resonemanget: för all del följ pappersmeriterna, se efter, vad som står om den eller den mannen och giv en god dag i hur arbetet blir skött! Vad nu herr Gullberg beträffar, har han i första kammaren fått vitsord angående sitt sätt att sköta befattningen från sådant håll, att det borde vara av avgörande betydelse. Statens fattigvårdsinspektör har nämligen uttalat, att herr Gullberg skött sin plats utomordentligt förtjänstfullt, och om jag vågar åberopa privata samtal, kan jag säga herr Lindman, att en person, vars namn finnes under de handlingar, som förekomma i dechargebetänkandet, givit uttryck för precis samma uppfattning.

Inför dessa verkliga fakta säger jag ännu en gång, att det är ett torftigt sätt att använda sin rätt, då man går att framställa anmärkningar beträffande denna utnämning, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få ansluta mig till dem, som yrka, att anmärkningen måtte med ogillande läggas till handlingarna.

Herr Olsson i Kollungeröd instämde häruti.

Herr vice talmannen Hamilton: Jag kan försäkra herr Lindman, att jag i mitt sista anförande icke återtagit vad jag sagt i mitt första. Jag beklagar, att konstitutionsutskottet lånat sig till att komma med så små anmärkningar. Det kan icke annat än nedsätta konstitutionsutskottets auktoritet och den vördnad, som tillkommer detta höga utskott.

Herr Lindman vidhåller, att utnämningen icke var beäntigad. Ja, vi hörde nyss av den siste aktade talaren, och jag har hört det från annat håll, att herr von Koch, som är auktoritet på detta område, i första kammaren uttalat, att herr Gullberg är en synnerligen lämplig fattigvårdskonsulent, och jag tror, att vi efter detta auktoritativa uttalande böra kunna vara trygga. Jag är övertygad om, att varje

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

regering gjort sådana utnämningar, som nu förekommit. Männe icke om 107 § använts i dylika fall många statsråd skulle blivit avsatta eller förklarade obekväma att sitta vid Konungens rådsbord. Jag föreställer mig, att till och med herr Lindman själf icke därvidlag gått fri.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Herr Lindman sade, att han hade känt sig så utomordentligt starkt uppörd över den Gullbergska utnämningen, och han hade icke nog starka ord för att skildra denna sin utomordentliga indignation. Jag sammanträffade för en tid sedan med en högt stående ämbetsman, vilken kände en viss ministerresident. Dennes utnämning skedde 1910 under herr Lindmans statsministertid, och han torde själf ha fått en ganska sorglig erfarenhet vis à vis förvaltningen av dennes ämbete. Den jag talade vid sade, att han varit kamrat med personen i fråga i Uppsala, och att han aldrig blivit så förbluffad, som när denne man utnämns till ministerresident. Sålunda, även när man tar största hänsyn till pappersmeriterna — och det hade väl herr Lindman gjort i detta fall — kan en utnämning visa sig mindre vällyckad.

För övrigt har en mycket framstående riksdagskanslitillsättare sagt mig nyss, att det är tur, att kanslitillsättarnas protokoll icke granskas av konstitutionsutskottet, ty då skulle det säkert hagla anmärkningarna över tillsättningarna av vaktmästare vilka icke precis ske efter pappersmeriten. Jag yrkar, att anmärkningen må med ogillande läggas till handlingarna.

Herr Lindman: Gent emot den senaste talaren ber jag få säga, att när man uppträder i sådana frågor som den föreliggande, bör man vara på det klara med, hurudana befordringsbestämmelserna äro i svensk grundlag. Den senaste ärade talaren torde veta, att den utnämning, han talade om, icke faller under här ifrågavarande bestämmelser, ty det gällde en Konungens förtroendeämbetsman. Jag kan icke erinra mig, vad han syftar på i detta fall. Jag kan icke draga mig det till minnes, fastän han sade, att det var fråga om en ministerresident. Men i det fall, som det här verkligen gäller, finnas bestämmelser.

Herr Engberg åberopade för en stund sedan, att man i de kristidskommissioner, som funnits, icke tagit hänsyn till alla möjliga pappersmeriter, men det passar icke in här, därför att det i fråga om kommissionerna icke funnits några föreskrifter, men en person, som har fullmakt på sin tjänst, faller under vissa föreskrifter, enligt vilka skicklighet och förtjänst äro det enda rättesnöret vid utnämningarna. Det får icke finnas några andra bedömningsgrunder ej blott för tjänstens skull utan även för de andras skull, och därvidlag har herr Hamrin icke av misstag utan tydligen uppsåtligt försökt förvränga mina ord, när han säger, att jag avsett, att man endast skulle taga hänsyn till pappersmeriterna och ingenting annat. Jag har icke sagt någonting sådant. Jag har sagt, att om herr Gullberg vore aldrig så kompetent, skulle han icke sitta på sin plats, ifall det bland de 23

sökande funnes andra mera kompetenta, och icke ens herr Hamrin torde kunna bestrida, att det är rätt.

*Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)*

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels att kammaren måtte lägga utskottets ifrågavarande anmälan med ogillande till handlingarna, dels ock att berörda anmälan måtte med gillande läggas till handlingarna; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren lägger den av konstitutionsutskottet i dess memorial nr 55 enligt § 107 regeringsformen under 3) gjorda anmälan med ogillande till handlingarna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren lagt berörda anmälan med gillande till handlingarna.

Omröstningen utföll med 84 ja mot 75 nej; och hade kammaren alltså beslutit att med ogillande lägga utskottets i förevarande punkt gjorda anmälan till handlingarna.

Punkten 4:o).

Uti denna punkt hade utskottet funnit ett i protokollet över civilärenden den 31 december 1919 omförmält ärende vara av beskaffenhet, att anmälan borde hos riksdagen göras mot föredragande departementschefen, statsrådet Holmquist.

Sedan utskottets anmälan föredragits, anförde:

Herr M a g n u s s o n i Tumhult: På de skäl, som utskottet anförde ber jag att få hemställa, att utlåtandet i denna punkt lägges med gillande till handlingarna.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag har i denna punkt begärt ordet för att till protokollet få lämna några kompletterande upplysningar utöver dem, som lämnats i utskottets memorial. Av det citat, som förekommer överst å sid. 16 i memorialet, finner man, att det förelegat jämväl ett annat ärende rörande ifrågavarande Isak Joki. Det talas nämligen där om, att »Jokis besvär icke syntes böra föranleda något Kungl. Maj:ts beslut». Då av utskottets redogörelse för ärendet icke eljest framgår att målet vore ett vanligt besvärsmål, så frågar man sig ovillkorligen: vad menas med anteckningen att *besvären* icke skulle för-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.

(Forts.)

anleda något Kungl. Maj:ts beslut? Fanns det möjligen även ett besvärsmål, som rörde Joki? Ja, så var fallet, och den omständigheten att å handlingarna rörande detta av konstitutionsutskottet anmälda mål det finns en anteckning rörande besvärsmålet, visar, att ett visst samband existerar mellan de två målen rörande Joki. Förhållandet var nämligen det, att gränskommissarien Glad den 23 juli 1919 lämnade avvsningsbesked beträffande Joki, men detta avvsningsbesked hade av Joki överklagats. De besvären inlämnades till länsstyrelsen i Luleå, men länsstyrelsen i Luleå överlämnade dem vidare till civildepartementet, och det är uppenbarligen härpå länsstyrelsens yttrande i dess skrivelse den 8/11 1919 syftar med de orden, att länsstyrelsen tillsagt Glad att »hålla tillsyn över Joki och icke ånyo avvsa honom, förrän statsrådet meddelat besked huru med Joki skall förfaras». Men då nu Konungens befallningshavande är högsta instans i fråga om avvsningsförfarande, och det alltså tillkom Konungens befallningshavande i Norrbottens län att i det ärendet besluta, så avgjordes icke besvärfrågan genom Kungl. Maj:ts beslut den 31 december 1919, såsom det möjligen uppfattats. I stället utställdes besvären sagda dag till länsstyrelsen genom en departementschefsskrivelse av följande innehåll: »Genom skriftligt besked den 23 juli 1919 har gränskommissarien P. W. Glad, med stöd av § 9 i kungörelsen den 26 september 1918 angående övervakande av utlänningar i riket, ur riket avvsnat finske undersåten Isak Joki, vilken ankommit till riket utan att vara försedd med i lag stadgat pass.

Uti en till Eder ställd, av Eder med skrivelse den 20 augusti 1919 till civildepartementet överlämnad skrift, har bemälda Joki anført besvär över ifrågavarande avvsnings samt anhållit att Ni måtte, med upphävande av överklagade beslutet, meddela klaganden tillstånd att återvända till Sverige.

Då enligt § 30 i ovanberörda kungörelse den 26 september 1918, jämförd med 3 och 4 §§ i lagen den 14 september 1914 angående förbud för vissa utlänningar att här i riket vistas, det tillkommer Eder att i anledning av de anförda besvären meddela beslut i ärendet, får jag härmed återsända ärendet till Eder för laglikmätig behandling. Stockholm den 31 december 1919. F. Holmquist. / J. Björnström.»

Länsstyrelsen lärer ännu icke ha fattat beslut i besvärfrågan, enligt vad till mig upplysts. Emellertid hade Joki varit över till Finland och där åtalats inför rådstuvurätten i Torneå för olovlig införsel av litteratur av revolutionär och uppviglande art. Innan dom i målet fallit och under det Joki var på fri fot i Finland, hade han återkommit till Sverige, utan att åter avvsnas av polismyndigheterna. Domen i Torneå lydde sedan på ett års fängelse.

I enlighet med passkommissionens hemställan har den föredragande departementschefen tillrätt Kungl. Maj:t att fatta det beslut, som konstitutionsutskottet nu anmält enligt 107 § regeringsformen. Föredragande departementschefen anser, att det brott, för vilket Joki dömts av rådhusrätten i Torneå, varit ett klart politiskt brott.

Borgmästarens i Torneå förklaring, att målet icke behandlats såsom politiskt, är icke något bevis för att det här verkligen icke rör sig om ett politiskt brott. Den saken måste bedömas enligt svensk lag och enligt svensk rättsuppfattning. Kärnpunkten i frågan är sålunda: har Jokis brott varit politiskt eller ej? Utskottet yttrar sig rätt svagt i denna huvudfråga. Det uttalas nämligen endast att av vad utskottet anfört torde framgå, att det icke varit ett politiskt brott. Det bevis som presteras är dock endast borgmästarens i Torneå förklaring rörande målets behandling och länsstyrelsens i Luleå därpå grundade förklaring. Men något därutöver anföres icke rörande denna sak.

Jag har ansett att dessa förhållanden borde till protokollet antecknas, då nu kammaren går att fatta beslut med anledning av den anmälan, som under denna punkt gjorts av konstitutionsutskottet.

Herr Persson i Tofta: Ja, herr talman, jag har i konstitutionsutskottet biträtt denna anmärkning, liksom jag biträtt anmärkningarna under punkt 2 och punkt 5, men i intet av fallen har det synt mig, att de här sakerna, mot vilka anmärkningar gjorts, varit i någon avsevärd grad graverande för vederbörande statsråd. I ett par av punkterna ha emellertid visat sig vissa tendenser, som jag tyckt vara skäl i att de blivit i någon mån uppmärksammade.

Nu har i ena fallet efter det andra yrkats, att punkterna skola läggas med gillande eller ogillande till handlingarna. För min del anser jag, att det finns inga skäl att sätta en extra spets på anmärkningarna, utan jag skall i all korthet be att få yrka, att anmärkningarna läggas till handlingarna.

Herr Edén: Jag hade, herr talman, verkligen icke tänkt att yttra mig i fråga om dessa anmärkningar från konstitutionsutskottet, då de ju röra detaljer av departementschefers föredragningar, om vilka jag av naturliga skäl icke haft tillfälle att taga någon närmare kännedom. Men när det nu inträffat, att den, låt oss säga parlamentariska blodtörst, som i dag har utmärkt en av mina ärade gamla kamrater på Smålandsbänken, också har tagit sig uttryck däri, att han yrkat, att denna anmärkning skulle läggas med gillande till handlingarna, så kan jag icke underlåta att säga några få ord.

För det första förhåller det sig ju faktiskt så, att konstitutionsutskottet har — av vilken anledning skall jag lämna osagt — fullkomligt oriktigt framställt hela denna saks formella läggning. Herr Nilson har nyss påpekat, att vad som i statsrådet beslöts, det var endast, att hinder icke mötte för utfärdande av uppehållsbok för Joki från Konungens befallningshavandes sida. Men prövningen av de inkomna besvären och det reella avgörandet, huruvida han borde i riket kvarstanna eller ej, därom har Kungl. Maj:t icke fattat något beslut, utan den frågan återfördes till Konungens be-

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

fallningshavande, såsom man i dylika frågor brukar göra. Jag får verkligen säga, att ett och annat har jag ju under denna riksdag observerat i fråga om de tendenser, som ibland kunna få ledningen i konstitutionsutskottet, men att utskottet skulle gå till en aumärkning mot föredragande statsrådet i ett ärende av denna art och ha så litet verkligen penetrerat frågans formella och reella läge, förefaller mig dock oväntat.

Det kan vara nog om den saken. Det synes mig, att redan på denna grund det är mer än besynnerligt att en sådan anmärkning kunnat framkomma, och jag föreställer mig, att om dessa synpunkter hade blivit vederbörligen framhållna i utskottet och där diskuterade, så hade det varit otänkbart att anmärkning gjorts.

Men sedan en sak till eller två. Den första: varpå stöder utskottet sin uppfattning att Joki icke blivit dömd för politiskt brott i Finland? Såsom herr Nilson nyss yttrade, är det uteslutande på utlåtande av borgmästaren i Torneå. Detta utlåtande kan väl i all rimlighets namn icke vara avgörande för den svenska regeringen, när den har att tolka svensk utvisningslag. Svenska regeringen måste själv i varje fall avgöra, huruvida den betraktar det brott, för vilket vederbörande blivit dömd, eller de förhållanden, som gjort honom till flykting, huruvida, säger jag, den svenska regeringen vid dessa brott eller dessa förhållanden för sin del fäster en politisk karaktär. Annars skulle ju hela utvisningslagen bli fullständigt illusorisk. Det vore den enklaste sak i världen, att en myndighet i ett annat land, som låtit döma en person för ett brott, bara förklarar, att det brottet av sagda myndighet betraktas såsom icke politiskt — och sedan skulle vi vara skyldiga att utlämna honom! Herrarna böra förstå, att så kan icke en svensk regering tillämpa svensk lag. För min del kan jag icke finna annat, än att, när det gäller en sådan förseelse, som här är i fråga, den måste betraktas såsom politiskt brott efter ifrågavarande svenska lag. Vare sig regeringen anser det brottet betänkligt eller ej, har den i så fall endast att hålla sig till den svenska lagens bud, som förhindrar utlämnande.

Slutligen för det tredje: jag hade kunnat förstå, att man i vissa fall skulle kunna finna, att ett föredragande statsråd förtjänat en anmärkning på grund av att en person har blivit utvisad, ty i sådana fall finge det ju anses, att Kungl. Maj:t handlat i strid mot utvisningslagen eller över huvud taget förfarit för strängt. Men att konstitutionsutskottet och riksdagen skulle uttala ett klander mot Kungl. Maj:t, därför att en person *icke* blivit utvisad, det kan väl endast motiveras i det fall, att det är uppenbart, att denna persons kvarstannande i riket har länt riket till skada i något avseende. Ty det är att observera, att denna utvisningsrätt är inom lagens gränser en diskretionär rätt för Kungl. Maj:t, och att Kungl. Maj:t naturligtvis aldrig kan vara skyldig utvisa en person, om icke Kungl. Maj:t anser det vara behöfligt att göra det.

Nu frågar jag: är det styrkt, att denne mångomtalade herr Joki genom att han fick kvarstanna i riket har på något vis vållat

obehag av den art, som ådagalägger, att han bort utvisas? På denna kardinalpunkt har utskottet icke ett ord att säga. Det är fullkomligt riktigt, att Joki under föregående tid tycks ha gjort sig skyldig till både ett och annat, som var nog så graverande, men det är icke styrkt, att Joki, sedan Kungl. Maj:ts utslag föll, vilket ju för övrigt endast innebar en hänvisning till länsstyrelsen, såsom nyss nämnts, *därefter* åstadkommit någon sådan förargelse, att man hade bort taga upp frågan om hans avvisande.

Det förefaller mig i högsta grad egendomligt, att man i en sak av denna beskaffenhet söker sak med det föredragande statsrådet. Det kan väl också endast förklaras av att vederbörande inom utskottet tyckas ha fått för sig, att beslutet i detta ärende skulle vara fattat på grund av framställningen från Haparanda arbetarkommun med dess i hög grad stötande avfattning. Det ligger i sakens natur, att denna framställning i det avseendet icke alls inverkat. Statsrådet har förfarit efter lag och efter sin skyldighet att icke avvisa flyktingar, som kunna kallas politiska enligt utvisningslagen, utan att det är absolut nödvändigt och i sistnämnda fall också sörja för, vart de skola hänvisas, ty enligt utvisningslagen få de i så fall icke återföras till det land, där den politiska förseelsen är begången.

Jag hade, som sagt, mina herrar, aldrig tänkt yttra mig i denna sak. Vad som kallat upp mig, var min överraskning över att finna, att man velat lägga även denna punkt med gillande till handlingarna. Huruvida kammaren, efter vad upplyst blivit, kan finna giltiga skäl för detta, det överlåter jag självklart åt kammaren att avgöra.

Herr Magnusson i Tumhult: Herr talman! Den föregående ärade talaren klandrade utskottet, för att utskottet gjort anmärkning i denna punkt.

Jag skall dock be att få hänvisa till vad utskottet säger på sid. 11, där det talas om Jokis meritlista, som jag finner vara alldeles tillräcklig för att motivera en utvisning. Och beträffande talet om att Kungl. Maj:t icke fattat något beslut, utan återförvisat ärendet, ber jag få erinra om att Kungl. Maj:t dock samma dag beslutat utvisning av en oförvitlig finsk arbetare, som hade fast anställning här i landet och vilkens arbetsgivare anhöllo, att han måtte få stanna kvar.

Herr Edén: Herr talman! Den siste ärade talaren skall icke slippa ifrån att få denna sak ännu en gång en liten smula preciserad för sig. Det som säges i konstitutionsutskottets utlåtande på sid. 11 om Jokis meritlista, har jag naturligtvis icke förbisett; men det kvarstår en annan fråga, som från herr Magnussons i Tumhult sida lämnats obesvarad, nämligen huruvida denna meritlista är av den art, att Kungl. Maj:t kan besluta avvisning av denne man, i fall hans brott i Finland bör betraktas såsom politiskt. Den frågan förbigicks försiktigtvis av talaren, och den är dock en kärnpunkt i saken. Det

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

Ang.
fullbordad
granskning av
statsrådspro-
tokollen.
(Forts.)

förbigicks också, huruvida det kan vara rimligt att klandra Kungl. Maj:t för att hava underlåtit en utvisning, utan att det ådagaläggas, att detta underlåtande har föranlett något som helst obehag eller olägenhet för riket. Det har, såvitt jag vet, icke gjorts något försök i den riktningen.

Vad slutligen angår den omständigheten, att Kungl. Maj:t samma dag icke gav begärt tillstånd till uppehåll i riket åt annan person, så har det icke med denna sak att göra. Det är naturligtvis en helt annan fråga, som vi icke alls nu diskutera.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen givna propositioner å de därunder framställda yrkandena beslöt kammaren att lägga utskottets i förevarande punkt gjorda anmälan till handlingarna.

Punkten 5:o).

Lades till handlingarna.

§ 3.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial, nr 56, angående talmannens i första kammaren vägran av proposition på yrkande, att viss punkt i motiveringen till konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner angående folkomröstningsinstitutet, måtte godkännas.

§ 4.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5.

I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.

Å föredragningslistan fanns vidare uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av väckta motioner angående upphävande eller suspension av lagen om arbetstidens begränsning eller ändring i samma lag.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft sju inom riksdagen väckta, till lagutskottet hänvisade motioner, nämligen:

inom första kammaren:

nr 77, av friherre *Barnekow* och herr *Pålsson*;

nr 123, av herr *J. Nilsson* i Skottlandshus; och

nr 124, av herr *Jeansson*; samt

inom andra kammaren:

- nr 122, av herr *Runefors*;
 nr 124, av herr *Lindman m. fl.*;
 nr 185, av herr *Bengtsson* i Norup; och
 nr 252, av herr *Jönsson* i Fridhill *m. fl.*

*I fråga om
 lagen om
 arbetstidens
 begränsning.
 (Forts.)*

Friherre *Barnekow* och herr *Pålsson* hade hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta, att i lagen om arbetstidens begränsning bland undantagen som nytt moment måtte upptagas: »Företag på landsbygden, där arbetsgivaren och två tredjedelar av antalet arbetare i skrivelse till arbetsrådet förklara sig önska rätt att överenskomma om längre arbetstid.»

Herr *J. Nilsson* i Skottlandshus hade i sin motion yrkat, att riksdagen måtte för sin del besluta, att lagen om arbetstidens begränsning skulle omedelbart upphöra att gälla eller åtminstone tillämpningen därav inställas tillsvidare.

Herr *Jeansson* hade i sin motion hemställt, att i slutet av mom. 1 § 4 i lagen om arbetstidens begränsning måtte insättas följande ord: »Och vid yrkesmässig tillverkning för avsalu av mjukt bröd må, inom samma begränsning av arbetstiden för vecka, arbetet därjämte under lördag samt dag före helgdag kunna utsträckas till högst 10 timmar.»

Herr *Runefors* hade i sin motion yrkat, att riksdagen ville besluta sådan ändring i lagen om arbetstidens begränsning, att arbetare och arbetsgivare tillsammans ägde rätt till fri överenskommelse angående arbetstidens längd.

Herr *Lindman* och hans medmotionärer hade gjort samma hemställan som herr *J. Nilsson* i Skottlandshus.

Herr *Bengtsson* i Norup hade i sin motion anhållit, att riksdagen måtte besluta, att § 1 i lag om arbetstidens begränsning mom. 2 avdelning e skulle erhålla följande ändrade lydelse: »Arbete, som är att hänföra till hälso- eller sjukvård och därvid allt sådant å sjukhusinrättning.»

Slutligen hade herr *Jönsson* i Fridhill och hans medmotionärer hemställt, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av lagen om arbetstidens begränsning, att vid arbete och rörelse, som icke vore hänförlig till bergsbruk, gruvarbete och industri — såvida densamma ej hade karaktär av säsongarbete — finge utan hinder av vad lagen stadgade, frivillig överenskommelse träffas emellan arbetsgivare och arbetare om arbetstidens längd.

Utskottet hemställde,

A) att motionerna I:123 och II:124 icke måtte av riksdagen bifallas;

B) att motionen I:77 icke måtte av riksdagen bifallas;

C) att motionen II:122 icke måtte av riksdagen bifallas;

I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.

(Forts.)

D) att motionen II: 252 icke måtte av riksdagen bifallas;
E) att motionen I: 124 icke måtte av riksdagen bifallas;
F) att motionen II: 85 icke måtte av riksdagen bifallas; samt
G) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i samband med förestående prövning av Sveriges anslutning till den vid den internationella arbetskonferensen i Washington antagna konventionen snarast måtte låta utreda och för riksdagen framlägga de förslag till ändringar i lagen om arbetstidens begränsning av den 17 oktober 1919, som, i anslutning till vad av utskottet i motiveringen anförts, kunde finnas påkallade av vunnen erfarenhet om lagens tillämpning och vilka, utan att rubba lagens grunder, kunde vara ägnade att bättre anpassa densamma efter det praktiska livets krav.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade dels följande reservationer, nämligen:

av herrar *Boberg* och *Andersson* i Knäppinge, vilka ansett, att utskottet i anledning av ovanberörda, av herr *J. Nilsson* i Skottlandshus och av herr *Lindman* m. fl. väckta motioner bort hemställa, att riksdagen för sin del måtte besluta, att tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 skulle tillsvidare inställas;

av herrar *Sigfrid Hansson*, *Magnusson* i Kalmar, *Carlsson* i Frosterud, *Hage* och *Johansson* i Stockholm, vilka hemställt, att utskottets yrkande under punkten G) icke måtte av riksdagen bifallas; samt

av herr *Westman*, som ansett, att motiveringen bort i vissa delar hava annan i reservationen angiven lydelse;

dels ock ett särskilt yttrande av herr *von Sydow*.

Sedan *punkten A)* föredragits, anförde

Herr *Andersson* i Knäppinge: Herr talman, mina herrar! I denna fråga har jag deltagit i utskottet, men som herr *Boberg* och jag icke kunnat vara med om utskottets beslut i dess helhet, ha vi avgivit en reservation i den riktning, att vi yrkat bifall till de av herr *Nilsson* i Skottlandshus m. fl. och herr *Lindman* m. fl. avgivna motionerna i ärendet. Vi ha gjort detta i så måtto, att vi ansett, att lagen om arbetstidens begränsning bör tills vidare inställas eller suspenderas. Skälen för denna vår framställning äro utav mångahanda natur, men det är särskilt lagens allmänna verkningar, som egentligen göra, att vi icke kunnat vara med om utskottsutlåtandet i detta fall.

Vi finna icke några skäl, som egentligen tala för att man för närvarande skall fortsätta med denna lag, på grund av de många olägenheter, de många svårigheter, som denna lag verkligen har åstadkommit inom landet. Alla äro på var sitt sätt missnöjda med denna

lags tillämpning, då den ingriper på sådant sätt i det allmänna näringslivet, att den ekonomiska utvecklingen, folkens bestånd och tillvaro betänkligt rubbas genom denna lags fortvaro. I de fall, där lagen har någon betydelse och kan ha någon betydelse, där har redan förut, innan lagens tillkomst, detta kunnat iakttagas genom arbetarsammanslutningar och arbetsgivarsammanslutningar samt överenskommelser dem emellan vid de större industrierna, så att de kunnat rätta sig efter de förhållanden, som nödvändiggöra en sådan lagstiftning.

Här ha i detta fall framförts åtskilliga motioner mot denna lagstiftning, vilket visas av utskottsutlåtandet. Det har kommit motioner ifrån alla läger, kan man säga, i det hänseendet om ändringar i denna lagstiftning; och ifrån de liberala ledamöternas sida har också visat sig, att det råder en allmän obenägenhet mot lagens tillämpning, sådan som den är. Denna tillämpning har dock icke kunnat ske på annat sätt, såsom lagen är utformad. Den har gripit in på områden, där det härigenom är absolut omöjligt att utföra ett produktivt arbete, ty det skulle bli fullkomligt ruinerande att fortsätta därmed; och där det måste göras, har det redan visat sig, att lagens verkningar ha till effekt att endast fördyra alla livsförnödenheter och sålunda öka dyrtidens svåra verkningar i vårt land.

När man ser på dessa förhållanden, och man i övrigt vet, vilka strider det har varit om denna fråga i alla länder, ehuru det knappast ännu någonstädes kommit till samma utveckling, som det gjort i vårt land i berörda avseende, så kan det synas vara alltför brådskärt att denna lag kommit fram, och det måste således bli en återgång till sundare och riktigare arbetslagstiftning.

I motiveringen och även i vissa reservationer framhålles, att det skulle vara nödvändigt för oss att bibehålla denna lagstiftning, därför att *dels* ha vi ingått i nationernas förbund och *dels* skulle vi vara bundna av den internationella konferens, som är påbjuden, och som är avsedd att åstadkomma en sammanslutning för organiserat socialt samarbete mellan olika länder. Men i detta fall har åtminstone icke jag genom de erfarenheter, vi vunnit i utskottet, kunnat upptäcka, att någonstädes några fullt utförda direktiv blivit givna eller några lagar skrivna, som ålägger ett sådant tvång mellan arbetsgivare och arbetare, när de få arbeta eller icke, till fullständig utveckling. Hur skall då ett så litet land som vårt, med dess dåliga resurser för att dirigera den fria utvecklingen i jämförelse med de stora ländernas, kunna stå till svars inför kravet på ökad produktion och god ekonomi med ett försök av denna art att giva direktiv till nationernas förbund och till den internationella konferensen om en sådan lagstiftning. Jag kan icke finna några skäl för att vi skulle inlåta oss på ett sådant försök. Tvärtom, efter det resultat, som åttatimmarslagen redan efter den korta tillvaro, den nu haft, givit, efter den skada, den vållat såväl arbetare som arbetsgivare, producenter som konsumenter, är det av den allra största vikt, att vi göra något för att förbättra förhållandena. Därvid ha herr Boberg och jag, som avgivit den första av reservationerna vid detta betänkande, icke kunnat finna annat, än att för att vinna detta lagen tills vidare måste suspenderas. Där

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

en arbetstid av åtta timmar kan tillämpas, där kommer den under alla förhållanden att bibehållas, och där har den funnits även före lagens tillkomst, men där den är omöjlig att tillämpa, där böra arbetare och arbetsgivare få frihet att överenskomma sinsemellan om att arbeta efter förmåga och vilja och icke efter vad myndigheterna uppe i Stockholm, som absolut icke kunna rätt avgöra dessa förhållanden, bestämma och föreskriva.

Det är av dessa skäl, som vi för vår del i en reservation i kort-het hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta, att tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning den 17 oktober 1919 skall tills vidare inställas, och det är till denna hemställan, jag efter dessa korta ord vill yrka bifall.

Herr vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Lindman: Herr talman! Jag har ju varit motionär i denna fråga, och man finner ju, att utom den motion, som framförts av mig jämte en massa medundertecknare, har det framkommit även motioner ifrån liberalt håll, vilka samtliga ge uttryck åt ett visst missnöje med lagen om 8 timmars arbetsdag. Nu säger utskottet om detta: »De förhållanden, som rådde vid lagens antagande, ha icke i någon avsevärd mån förändrats.» Ja, det kan man ju möjligen säga, men det är dock icke alldeles riktigt att säga på det sättet. Förhållandena äro nämligen något olika i vissa avseenden nu mot då. Men för den, som hade samma uppfattning som jag vid urtima förra året, är detta likgiltigt, därför att jag anser, att om blott förhållandena icke ha ändrat sig i sådan riktning, att de kunna häva mina betänkligheter, redan de förhållanden, som då existerade, göra det berättigat att lika väl nu som då begära upphävande av denna lag.

Utskottet erkänner emellertid, att det visat sig åtskilliga olägenheter. Utskottet säger sålunda, att lagen möjligen kan genom förändringar i en del avseenden bättre anpassas efter det praktiska livets krav. Det är just vad som alltid sagts ifrån vår sida. Vi ha ansett, att denna lag icke är anpassad efter det praktiska livets krav, och det är då av stort intresse att erfara, att utskottet kommit till samma uppfattning. Därutinnan har utskottet haft en ledning av arbetsrådets protokoll, och då det granskat dem, har utskottet trott sig finna, att det finnes åtskilliga saker, som göra, att utskottet kan ha anledning till anmärkning mot denna lag. Utskottet finner, att förväntningarna på en smidig anpassningsförmåga i de enskilda fallen icke blivit infriade, och det finner likaledes av arbetsrådets protokoll, att lagens snäva avfattning känts som ett band för arbetsrådet, vilket icke varit till nytta för arbetsgivarna och arbetarna. Utskottet vill således ha möjlighet att få bestämmelser, som i vissa fall medföra en friare anpassningsmöjlighet, inflickade i lagen. Ja, detta är naturligen just precis vad som ifrån vårt håll sagts vid tidigare tillfällen, både vid lagtima och urtima riksdagarna förlidet år. Det är detta schablonmässiga antagande av samma bestämmelser på en

mängd olika områden utan det allra ringaste hänsynstagande till, huruvida det är lämpligt att införa dem på alla dessa olika områden, detta är vad vi kallat den schablon man lagt på det hela.

Nu talade man vid föregående tillfällen, då denna lag behandlades, så mycket om hur det var i främmande länder, och även i socialstyrelsens utlåtande här har man talat om hurusom lagen är antagen i många olika länder. Ja, vid debatten här i fjol erinrar jag mig, att dåvarande utskottets ordförande t. ex. pekade på att England, som då var snart sagt det enda land i Europa, där en sådan lagstiftning icke skulle vara genomförd, men att i England hade framlagts ett förslag för parlamentet, »och» — tillade han — »det är väl icke tänkbart, att det engelska parlamentet skulle desavouera den engelska regeringen, som framlagt lagen». Nu säger emellertid socialstyrelsen om just dessa förhållanden i England, att det då framlagda förslaget icke synes ha blivit föredraget i parlamentet och att detta lär bero på meningsskiljaktighet, huruvida jordbruket och sjöfarten skola inordnas under lagen eller icke. Jag skall då be att få upplysa om att det förhåller sig på det sättet, att denna lag blivit återtagen. Den framlades för parlamentet, men regeringen har återtagit den. För närvarande föreligger det alltså icke i England någon bill om införande av en lagstadgad åttatimmarsdag eller över huvud taget en lagstadgad begränsning av arbetstiden på parlamentets bord. Den återtogs därför, att det var olika meningar beträffande inordnandet av jordbruket. I England existerar alltså över huvud taget icke någon sådan generell arbetstidslag. Det finnes en sådan på ett visst område, nämligen vid stenkolsgruvorna dels beträffande den personal, som är sysselsatt med brytningen under jorden, och dels beträffande den, som är sysselsatt vid hissarna, vid uppforderingsverken. Vidare finnes ju lag i en del sådana yrken, som äro av mer eller mindre livsfarlig beskaffenhet, där man sysslar med arbete med giftiga materialier o. s. v. Men utom dessa yrken finnes ingen lagstiftning.

Däremot äro i England inom de flesta viktiga industrigrenar genom frivilliga avtal genomförda bestämmelser om arbetstidens längd, och det har alltid varit min åsikt, att i stället för att göra en schablonartad lag, som omfattade alla eller så gott som alla yrken, skulle man gå avtalsvägen och på den skulle man kunna vinna den stora fördelen, att man kunde anpassa sig efter förhållandena vid olika tidpunkter. Detta kan man göra i England, men det kan man icke i vårt land, sedan denna lag blivit införd.

Vidare vill jag tillägga, att i dessa överenskommelser, som gälla i England, har man visserligen bestämmelser om ersättning för övertidsarbete, men det finnes icke några bestämmelser om antalet timmar, för vilka övertidsarbete skall vara tillåtet. För övrigt vill jag påpeka, att i Förenta staterna finnes heller icke någon lag om arbetstidens begränsning. Förenta staterna voro över huvud taget icke representerade vid den konferens, som ägde rum i Washington. Vi ha ju i vårt land på viktiga industriella områden att tävla med dessa länder, som i resurser och allting äro vida mäktigare än vi men som

I fråga om lagen om arbetstidens begränsning.
(Forts.)

I fråga om lagen om arbetstidens begränsning.

(Forts.)

icke infört sådana snäva och trånga bestämmelser beträffande arbetstiden, som vi gjort i vårt land.

Till utskottets betänkande äro fogade vissa reservationer. I ett par av dessa talas om att Sverige nu skulle vara skyldigt att behålla en sådan lag, därför att i fredstraktaten mellan ententemakterna och Tyskland, den s. k. Versaillestraktaten, skulle finnas intagna bestämmelser om åttatimmarsdagen, och man förmenar, att de, som ingått i folkens förbund anslutit sig till de bestämmelser, som i den delen finnas i fredstraktaten. Man kan naturligtvis icke av den omständigheten, att dessa länder, som avslutat fredstraktaten, principiellt varit med om att en reglering skall inträda beträffande arbetstiden, draga så långt gående slutsatser, som dessa reservanter göra. I en artikel i fredstraktaten, som står i anslutning till detta, talas det nämligen uttryckligen om undantag för säregna förhållanden i olika länder på grund av klimatet och dylikt. Skulle Sverige genom sitt inträde i Nationernas förbud ovillkorligen ha förbundit sig att icke ändra på åttatimmarslagen, så ha vi naturligtvis gjort något, som vi icke voro medvetna om, därför att när man läser själva förbundspakten, finner man av den, att man ansluter sig till tanken att tillsammans med de andra medlemmarna i Nationernas förbund arbeta för humanitära åtgärder på detta och andra områden men ej något annat. Och man har naturligtvis aldrig, så vitt jag kan förstå, åtagit sig såsom en ovillkorlig förpliktelse att vara med om införande av en åttatimmarsdag. Och det bästa beviset för att så icke är fallet torde vara, att England ansett sig ha fria händer att åtminstone icke ännu på lagstiftningens väg införa någon sådan begränsning av arbetstiden. För övrigt säges det ju i utskottets betänkande, att Sverige ju kan pröva lämpligheten av att vara med eller ej om den lagstiftning, som efter överarbetning kan framkomma på grund av de diskussioner, som ägde rum i Washington. Sälunda förmodar jag, att lagutskottet har den uppfattningen, att det icke finnes någon ovillkorlig förpliktelse för vårt land att på grund av inträdet i Nationernas förbund deltaga i en sådan lagstiftning som denna.

Vad inträffar nu genom de beslut, som vi fattat i fjol? Jo, det inträffar, att vi nu måste ändra lagen. Nu säges det uttryckligen ifrån, att vi måste vidtaga ändringar för att få vår lag i överensstämmelse med den konvention, som kan komma, och det är särskilt på två mycket viktiga och ingripande områden, som man förmenar, att sådana ändringar bliva erforderliga, nämligen dels beträffande övertidsarbete och dels beträffande sådana industrier, som äro nödsakade att ha kontinuerlig drift. Man kan vara ganska säker på att det varit klokare att förfara så, som England gjort: att vänta med lagstiftningen, till dess man kan bringa den med en gång i överensstämmelse med den mera generella lagstiftning, som kan komma att bli en frukt av överläggningarna vid Washington-konferensen. Det är nog tämligen säkert, att det varit klokare att förfara på detta vis än att brådstörtat införa en lagstiftning, för att sedermera vara nödsakad att i samma lagstiftning genomföra förändringar.

Vad som gör, att jag och många med mig äro motståndare och

varit motståndare till denna lagstiftning, det är i främsta rummet det, att vi tro, att man genom införandet av en sådan lagstiftning just i de tider, i vilka vi levde förra året och i vilka vi alltjämt leva, bidragit till att skapa en fördyring av de produkter, som framställas. Och, mina herrar, det ligger väl i öppen dag, om man ser på förhållandena, sådana de utvecklats sedan i fjol, att i och med lagens genomförande har man nödgats införa komensationer i lönerna, svarande emot den kortare arbetstiden. Detta medför naturligen, att de varor, som framställas, bli dyrare; och det är icke nog med de ökade lönerna, utan därtill kommer naturligen även den omständigheten, att fabriker och de industriella verken icke kunna hållas i gång lika lång tid som förut, och följaktligen att de allmänna omkostnaderna, räntor på anläggningar, räntor och amorteringar på maskiner och dylikt måste utläggas på en mindre arbetsprodukt, än fallet var förut. Allt detta leder till fördyringar, och dessa dräbba alla produkter, alltså även sådana, som erfordras för den stora allmänhetens konsumtion, såsom kläder och skodon och en del födoämnen, för att icke tala om byggnadsproduktionen, bostäderna. Sedan varorna blivit fördyrade på detta sätt, kommer naturligen med nödtvång att krävas ytterligare ökade arbetslöner, och på det sättet skruvar man fördyringen i höjden. Därför var det efter min uppfattning en oklokhets att införa lagen då — över huvud taget var det en oklokhets, men i all synnerhet att göra det just då.

Nu finnes det naturligtvis personer, som tro, att då man talar emot denna lag, är detta någonting arbetarefientligt. Man tror: »Ja, han tänker på industrien, han tänker på hur det skall gå för industrien, men för arbetarna och deras behov av vila och förströelse etc. har han icke ett spår till tanke.» Det finnes emellertid icke en sådan tankegång. Herrarna få utgå ifrån att den icke existerar, och detta framgår just av vad jag sagt, att det orsakas en fördyring genom lagens genomförande, och det är den, som vuxit sedan lagen genomfördes, och kommer att växa undan för undan, så länge lagen består, som den nu är.

Det är således, kan jag säga, en omtanke om hela svenska folket och en motvilja mot att pålägga det dylika fördyringar, som är grunden för min uppfattning i denna fråga.

Nu talade i fjol herr statsrådet Schotte och andra om att det var klart, att man skulle införa en begränsning av arbetstiden just vid den tid, då konjunkturen voro i nedåtgående, därför att då blevo arbetarna arbetslösa, och då gå de naturligtvis till dessa industrier, som behöva mera folk till följd av den förkortade arbetstiden. Ja, sällan har väl utvecklingen givit ett statsråd så orätt i vad han då yttrade. Ty enligt den uppfattning, herr Schotte då uttalade, skulle det varit god tillgång på arbetskraft, men det rakt motsatta äger rum i detta ögonblick, vilket naturligtvis också bidrar till prisstegringen.

Nu säger socialstyrelsen, att, så vitt styrelsen kan bedöma, synes ej lagens genomförande åtminstone för de större och mera rationellt ordnade företagen hittills ha förorsakat alltför kännbara olä-

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*
(Forts.)

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

genheter. Ja, om man säger, att det för själva företagen icke medfört några olägenheter, att en fördyring har inträtt, har det väl dock icke blott för industrien utan även för hela den stora allmänheten visat sig olägenheter, som socialstyrelsen synes vilja helt och hållet förbise. Man beräknar, att 70,000 arbetare ytterligare skulle erfordras för att hålla produktionen uppe, och det har visat sig, att det icke finnes erforderlig arbetskraft för att hålla produktionen uppe.

Man talade förra året också om att den ökade arbetsintensiteten naturligen skulle komma att ersätta vad som togs bort av arbetstiden. Jag tillät mig framhålla, att jag trodde, att allt detta var ett fåvitskt tal, och nu har jag fått rätt, ty jag tror icke, det finnes någon numera, som ens vill tala om den ökade arbetsintensiteten. Den är och förblir borta, och den kommer aldrig. Den existerar icke. Det framhölls då av de arbetarerepresentanter, som voro tillkallade i socialstyrelsen, att med mera vila och med större arbetsduglighet skulle arbetstidens förkortning i det hela antagas medföra en förbättrad arbetsintensitet. Jag undrar, om det finnes någon av dessa representanter, som då voro tillkallade, som nu kunna hålla på att det verkligen blivit någon ökad arbetsintensitet. Åtminstone förmena de, som själva äro underkastade lagens bestämmelser, att arbetsintensiteten är så hög, som den över huvud taget kan bli, men likväl sade utskottets ordförande i fjol, att det var styrkt och fullständigt utrett genom en rad av praktiska experiment, att det finnes en bestämd tendens att öka arbetsintensiteten och därmed produktionen vid en förkortad arbetstid, och detta, påstod han, kunde i vissa fall gå så långt, att en minskning av arbetstiden fullständigt kompenserades.

Jag känner mig ganska övertygad om att ingen av de talare, som komma att uppträda efter mig i denna debatt för att försvara utskottets betänkande, numera våga tala om att denna den dåvarande utskottsordförandens mening håller streck.

För övrigt, då man talar om den ökade vila, som skulle komma den arbetande klassen till del, har man alldeles förbisett, att det finnes en massa folk, som finna detta orimligt, emedan de anse, att de både kunna och vilja arbeta något längre än dessa 8 timmar, och vad blir då resultatet, mina herrar? Jo, vi ha sett det i mycket stor omfattning, mycket större, än herrarna kanske tro, nämligen att dessa personer sysselsätta sig med arbete, sedan arbetstiden är slut och fabriken enligt lagens bud blivit stängd på middagen. De gå då till en annan verksamhet och fortsätta där sitt arbete, eller de upptaga en egen verksamhet. De slå sig ihop några stycken maskinarbetare ifrån metallindustrien för att skapa en liten verkstad, där de sysselsätta sig med eget arbete. Därmed äro ju helt och hållet de verkningar, man vill få av denna lag, kullkastade; och jag såg i en tidning, att vid arbetet under vintern med snöskottning i Stockholm, gick en arbetare och arbetade hos en förman på Norrmalm under några timmar, och sedan gick han till en annan entreprenör på Södermalm och fortsatte. Något sådant kan ju icke kontrolleras. Ett annat mycket om-

talat fall var ju ett par kryddbodar, som lågo vid sidan av varandra, och då tiden var ute, gick boddrängen från den ena boden till den andra och tvärtom, och på det sättet fortsatte de sitt arbete. Det förbjuder icke lagen. Detta är ju i alla fall verkningar av lagen, som man icke alldeles kan bortse ifrån.

Och hur har det gått med den så mycket omtalade arbetsfriden? Det talades vitt och brett både i första och andra kammaren om att när detta rättvisa krav, för vilket arbetarna kämpat i 30 år, blivit uppfyllt, skulle det bli arbetsfred. Jag tror emellertid, vi kunna slå fast, alla i denna kammare, att det sedan den 1 januari icke varit någon arbetsfrid. Tvärtom har det varit en ganska stor ofrid på arbetsområdet med långa strejker både på ena och andra hållet.

Ett ytterligare skäl, som talar emot denna lagstiftning, utgöra de farhågor, vi ha beträffande jordbruket. Civilminister Schottes antagande, att om denna lag genomfördes i en depressionsperiod, då det funnes gott om arbete, så skulle industrien få lätt att fylla sitt behov av arbetskraft, har ju icke gått i uppfyllelse, och vår industri kämpar för närvarande med stora svårigheter, då det gäller att erhålla arbetare. Just med anledning av denna utveckling komma våra farhågor att besanna sig, att dessa industrier skola rekrytera sin arbetarestam från jordbruket. Vad det skulle betyda, om skaror av arbetare skulle ryckas från jordbruket till industrien, det vill jag icke gå in på här, men det finns väl ingen av oss, som vill, att det skall bli en sådan utveckling, att jordbruket berövas sin arbetskraft.

Härjämte är det alldeles klart, att i den mån denna lag blir gällande för alla industrier, således även för de industrier på landet, beträffande vilka de liberala motionärerna här påyrkat ändringar, i samma mån kommer lagen förr eller senare att med naturnödvändighet även tränga in på jordbrukets område. Det går icke att upprätthålla den meningen att tvenne arbetare, som bo i samma hus, kunna genom lagstiftning tvingas till en olika lång arbetstid i det ena eller andra fallet. Det går icke att låta den ene arbeta i en industri, som icke får sysselsätta sina arbetare mer än åtta timmar, under det att hans granne, som bor i gården bredvid eller kanske rent av i samma hus, icke åtnjuter denna förmån, som lagen förmenas giva.

De farhågor som jag och med mig liktänkande hava haft, nämligen att lagen utgjorde en fara för jordbruket, de stå fullkomligt fast, och de ha icke blivit förringade. Det är ovillkorligen en stor fara, som föreligger här, då alla så att säga skola skäras över en kam. Här ha vi å ena sidan storindustrien och å andra sidan den mindre industrien företrädesvis på landet, denna småindustri, som mycket mera närmar sig jordbrukets förhållanden, än storindustrien, men allt detta skall skäras över en kam, med allting skall det förfaras på samma sätt.

Det är på grund av den ståndpunkt jag förut intagit och alltjämt vidhåller, en ståndpunkt, som jag i detta korta anförande haft tillfälle att något utveckla, som jag motionerat om ett upphävande

I fråga om lagen om arbetstidens begränsning.
(Forts.)

I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

av lagen. Jag hade verkligen trott, att när det nu från liberalt lantmannahåll framkommit förslag om att man skulle genomföra det, som även var högerns önskemål i fjol, nämligen avtalsfriheten på många områden, jag hade tänkt, att jag under sådana förhållanden skulle fått ett stöd för min uppfattning, så att åtminstone vad som påyrkas från de liberala lantmännen skulle kunna genomföras. Men vad finner man nu? Jo, man finner, att i detta fall utskottsledamöterna från de grupper, som framför alla andra förmäna sig vara jordbrukets verkliga representanter, nämligen de båda bondegrupperna, riksförbundet och bondeförbundet, icke reserverat sig. Såvitt jag kan finna, hava ingendera av dessa bonderepresentanter i utskottet reserverat sig mot utskottets hemställan, varken den representant från bondeförbundet, som tillhör andra kammaren, eller representanten för riksförbundet i första kammaren. I fjol voro båda dessa bondegrupper på samma sida som högern, men i år så icke förhållandet. Vad återigen de liberala lantmännen beträffar, så voro de i fjol icke på samma sida som högern, men i år synas de nära vissa önskemål att komma på samma sida som högern.

Jag skulle, herr talman, vilja uttala den meningen, att det för denna sak skulle varit synnerligen lyckligt, om de liberala lantmännen och bonderepresentanterna fallit på den idén att stå på samma sida på en gång. Hade de gjort det i fjol i stället för att då stå åtskilda, hade mycket kunnat vara annorlunda.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Nilsson* i Bonarp, *Magnusson* i Tumhult, *Norman*, *Lindvall*, *Svensson* i Betingetorp, *Svensson* i Kompermåla, *Persson* i Fritorp, *Jonsson* i Hökhult, *Olsson* i Broberg, *Bengtsson* i Kullen, *Svensson* i Långelanda, *Nilsson* i Antnäs, *Larsson* i Kroken och *Magnusson* i Skövde.

Herr von Sneidern: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren, huvudmotionären i denna fråga, slutade icke ens med att yrka bifall till den här avgivna reservationen. Det förefaller således, som om han själv insett omöjligheten av att komma någon vart på den väg, som han beträtt genom sin motion. Reservationen slutar med ett tillstyrkande av det mindre poängterade yrkandet i herr Lindmans motion, d. v. s. det som går ut på en begäran att tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning skall tillsvidare inställas, under det att motionären yrkade, att lagen helt enkelt skulle upphävas och om detta icke kunde bifallas att tillämpningen därav skulle för tillfället inställas.

Den föregående ärade talarens hela anförande rörde sig mycket litet kring den förevarande motionen. Talaren uppehöll sig nästan uteslutande vid lagens tillkomst, de förutsättningar, som funnes för densamma och de olika meningar, som i det fallet gjort sig gällande. Att nu draga upp hela den diskussionen kan väl näppe- ligen vara lämpligt. Frågan om åtta-timmarslagens allmänna tillämpning i olika länder blev ju då synnerligen ingående diskuterad.

Det förnekades ju då från det håll, där man vände sig mot lagen, att denna skulle vara vad man från lagens tillskyndares sida ville betrakta ungefär som ett internationellt faktum. Jag tror icke man kan förneka, att sedan denna lag tillkommit i vårt land, tanken på arbetstidens lagstadgade begränsning gjort stora landvinningar, så att man med allt större fog kan påstå, att lagen nu fått en sådan allmän räckvidd, att vårt land under inga omständigheter kan draga sig ifrån den ställning, som ett allmänt deltagande i det industriella arbetet förpliktar till.

Herr Lindman påpekade, att lagen i England nu skulle hava tagits tillbaka från parlamentet, så att där icke nu föreläge något förslag till lagstiftning, såsom det uppgivits i den redogörelse, som lämnats i socialstyrelsens utlåtande. Jag är icke i tillfälle att kontrollera herr Lindmans uppgift, men jag litat naturligtvis på honom i detta avseende. Emellertid uppgav han, att anledningen till att lagen tagits tillbaka, vore den att man icke kunde uppnå enighet om, huruvida jordbruket skulle föras in under lagen eller icke. Härav ser man alltså, att det endast är på den punkten, som det råder meningsskiljaktighet. Men i det avseendet äro vi ju eniga om att jordbruket icke skall falla under lagen. Under sådana förhållanden förefaller det verkligen icke, som om det exempel, vilket anförts från England, skulle vara så värst bärande. Då herr Lindman hänvisade till de avtal, som skulle hava träffats i England, och framhöll dem såsom lämpliga vid reglerandet av förhållandena i Sverige, så förefaller mig icke heller denna tanke vara av någon bärande beskaffenhet. På den tiden då lagen skulle antagas, försorde man icke någon lust från det håll, som representerades av herr Lindman, att på allvar slå in på den vägen.

Jag skall nu ett ögonblick uppehålla mig vid det som herr Lindman slutade med och vilket kan ställas i förbindelse med vad han yttrade om förhållandena i England eller jordbrukets beroende av lagen. Herr Lindman säger, att man kan icke undvika att draga in jordbruket under lagens bestämmelser, och han uppdrog en jämförelse mellan de båda arbetarna, som bodde i närheten av varandra, och för vilka man icke kunde tänka sig att fastställa ett olika stort antal arbetstimmar.

Det förefaller mig vara synnerligen riskabelt av herr Lindman att komma med ett sådant påstående, ty såvitt jag kunnat följa med utvecklingen av denna fråga, har det icke från något håll gjorts gällande något dylikt. Tvärtom har man från deras håll, som ivrigast arbetat för åttatimmarsdagen, erkänt, att det inom jordbruket råder så säregna förhållanden, att den eventuella reglering, som en gång i tiden kan komma att ske, måste gå efter andra linjer och avse att göra arbetstiden olika lång under de olika säsonger, som finnas inom jordbruksarbetet, således längre under de tider, då arbetet behöver pågå under flera timmar dagligen än vad eljest behöver vara fallet. d. v. s. under sommaråret.

Herr Lindman yttrade, att utskottet skulle ha sagt, att såvitt utskottet kunde bedöma förhållandena, hade dessa, sedan lagen blev

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

I fråga om lagen om arbetstidens begränsning.

(Forts.)

antagen, icke förändrats i så hög grad, att det kunde ge anledning till upphävande eller suspension av lagen. Herr Lindman tycktes medgiva detta, men sade, att för honom stod saken så, att även om förhållandena voro oförändrade, så ansåg han, att då han en gång i tiden när lagen tillkom, yrkat avslag på densamma, så vore det berättigat och riktigt att nu yrka på upphävande av densamma.

Jag kan icke gilla denna ståndpunkt. Det är just här vi ha den springande punkten i felaktigheten i herr Lindmans resonemang. Det är en helt annan sak att å ena sidan yrka avslag på ett lagförslag, när det framföres och att å andra sidan, kort därpå, yrka på lagens upphävande. Intet kan väl vara mera ägnat att minska aktningen för lagstiftningen än sådana häftiga ombyten, som skulle uppstå, om man det ena ögonblicket inför en lag med djupt ingripande verkan och kort därpå upphäver densamma. Vi ha redan haft tillfällen och komma nog att få flera tillfällen här i riksdagen, då jag och många med mig måste hänvisa till nödvändigheten av att vidmakthålla aktning och respekt för givna rättsförhållanden och därför måste yrka avslag på både motioner och även propositioner, som vi icke ansett gå i en riktning, som vi anse fullt överensstämmande med denna viktiga princip. Här äro visserligen icke förhållandena fullt likartade. Naturligtvis ligger det i riksdagens makt att helt enkelt upphäva en sådan lag som denna, men för de stora befolkningslager, som äro beroende av denna lagstiftning, för dem framstår det dock som en naturlig sak, att denna lag, när den blivit genomförd, är att anse som en av dem förvärvad rätt, och de skulle känna det som en kränkning, om lagen kort efter sitt antagande skulle bliva upphävd. Detta är ett förhållande, som man måste taga allra största hänsyn till, och det förvånar mig, att just från ledaren av det samhällsbevarande partiet kommer ett förslag i denna riktning, som enligt min mening gör ett mycket kränkande ingrepp just på vad vi anse såsom befastade rättigheters bevarande. Därmed har jag naturligtvis icke sagt, att icke praktiska ändringar i detaljer böra och kunna göras. En lag av så stor och genomgripande betydelse som denna kan man naturligtvis icke förutsätta i detalj vara sådan, att den redan från början skulle kunna fullt tillfredsställa alla de olika behov, som skola tillgodoses, att man inte kan tänka sig ändringar, varigenom förbättringar och förståndiga jämkningar kunna göras mellan de mycket stora, viktiga intressen, som stå mot varandra. Det är därför som vi föreslå att sådan jämkningar och ändringar skola göras.

Herr Lindman talar om, att denna lag skulle åstadkommit en fördyring av produktionen. Ja, detta förhållande har väl icke kunnat av någon förnekas, men när verkligen de stridande länderna, som mer än några andra varit beroende av ökad produktion, ansett att det varit nödvändigt i den situation, i vilken de befunnit sig, att gå fram på denna väg, torde vi ej heller med den internationalism, som dock dessa förhållanden äro underkastade, från vår sida kunna undgå att också ansluta oss till rörelsen.

Jag kan mycket väl förstå, att herr Lindman från sin stånd-

punkt inte kan tillmäta de ideella krav, någon betydelse, som dock ha legat bakom hela den lagstiftningen, indirekt naturligtvis även de av en praktiskt djupgående betydelse. Den ideella synpunkten har dock genom denna lag avsett en höjning av hela den kroppsarbetande klassens ställning och en möjlighet för samhället att genom dess vidare utvidgning draga större nytta av denna klass. Jag bortser från den synpunkten. Jag vill endast nu hänvisa till de rent direkt praktiska synpunkterna. Saken ligger väl i detta ögonblick så, att en åtgärd i det syfte, som med herr Lindmans motion avses, icke skulle vara nyttig, såsom han anser, utan synnerligen skadlig just för de intressen han vill representera. Jag behöver i det avseendet blott hänvisa till en på området ännu mer än herr Lindman sakkunnig person, eller reservanten beträffande motiverigen i utskottet, herr von Sydow, som säger, att intet är på det ekonomiska lagstiftningsområdet farligare än ett vacklande fram och tillbaka. — Härmed torde väl i själva verket en avgörande dom vara fälld över den motion, som herr Lindman har framlagt.

Herr Lindman frågar: Har arbetsfreden kunnat skyddas genom åttatimmarsdagens införande? — Jag vill fråga herr Lindman: Tror herr Lindman, att arbetsfreden skulle befrämjas genom ett bifall till den av herr Lindman väckta motionen? Jag tror, att ingen, knappast herr Lindman själv, tror det.

Under sådana förhållanden, herr talman, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Karlsson* i Gasabäck instämde häruti.

Herr *Lithander*: Herr talman, mina herrar! När åttatimmarsdagen genomdrevs i ett icke lyckligt ögonblick såsom ett hastverk och utan att man avvaktat utredningen angående verkningarna av den ifrågasatta lagen, gjordes bl. a. gällande såsom skäl för antagandet, att resultatet skulle bli en ökad produktion, däri- genom att arbetarna, när de fått tillfälle till större vila, så mycket livligare skulle kunna ägna sig åt sina uppgifter; det skulle med andra ord bli större arbetsintensitet.

Jag skall nu be att få ange till vilket resultat man kommit inom en av de viktigare industrierna i vårt land. Amiral Lindman har redan med exempel till fullo visat riktigheten av de skäl, som på sin tid framhöllos från vår sida, och jag skall därför nu endast redogöra för innehållet i ett av de meddelanden, som jag blivit satt i tillfälle taga del av. Det gäller textilindustrien.

Man har där i ett antal fall låtit undersöka förhållandena. Man har vid de verkställda undersökningarna varit mycket noggrann och undersökningarna hava gällt fabriker med typiska standardtillverkningar. Man har kommit till det resultatet, att icke i något enda fall 1920 års tillverkning räknat i hanks per timme --- detta gäller spinnerier --- uppgått till samma genomsnittstal som vare sig de för 1919 eller 1916 uppnådda. Undersökningarna äro verkställda av en sammanslutning mellan dessa industrier och gjord med full

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

kompetens och med full vederhäftighet. Föreningen har anhållit, att de framkomna siffrorna skulle vid frågans behandling delgivas riksdagens andra kammare, därför att dessa grenar av textilindustrin, som sysselsatte ett avsevärt antal svenska medborgare och under normala förhållanden i stort sett kunna tillgodose det inhemska behovet, nu stå inför en hotande utländsk konkurrens, i vilken det icke blir dem möjligt att med framgång tävla. Det är alltså på grund av de förhållanden, som skapats av åttatimmarlagen och inför de erfarenheter denna industri härvidlag gjort, som man har anhållit om att siffrorna skola delgivas andra kammaren.

Vid spinning av garn t. ex. har det visat sig, att vid en arbetstid på 256 timmar under viss period år 1916 produktionen utgjorde 0,879 hanks per timme. När arbetstiden under motsvarande period år 1920 gick ned till 200 timmar — då alltså en ökad produktion enligt tidigare gjorda uttalanden skulle ha ägt rum — blev det en minskning till 0,785. På samma sätt har det varit vid ringspinningsmaskinerna. Vid en maskin och för garnnummer 12 var det för viss period 1916 en arbetstid av 278 timmar och 1920 101 timmar. För det förstnämnda året var arbetsresultatet 0,824, för 1920 0,792. Alltså även där en avsevärd tillbakagång. Vid en annan fabriks ringspinningsmaskin och för garnnummer 40 var för en arbetstid av 278 timmar produktionen 0,547 per timme. Motsvarande siffror för 1920 äro 101 timmar och 0,525. Detta går alltså alldeles stick i stäv mot förutsägelseerna angående de arbetsresultat, som enligt vad man vid lagens genomdrivande gjorde gällande skulle uppnås. Detta gäller spinnerier. Vid undersökning rörande väverier har det visat sig, att det i visst angivet fall tillverkats 1914 i meter per vävstol och timme 11,04 i genomsnitt, men nu 1920 med åttatimmarsdag har motsvarande produktion gått ned till 9,77. För var och en, som vet, hur skarp den utländska konkurrensen är, och att vårt land haft svårt att tävla ifråga om produktion eller priser, står det klart, varhän det leder, när en gång den svenska textilindustrin får känna hela trycket av utlandets konkurrens och vad den kan åstadkomma.

I ett annat fall har också konstaterats nedgång. Man har jämfört tillverknings-siffrorna för fem dagar i december 1919 — alltså med den gamla arbetstiden — och för lika många dagar i januari innevarande år, resp. 2,741,9 och 774 kilogram utvisande en produktionsminskning av cirka 24,4 %. Jag vill fästa uppmärksamheten på att dessa prov äro verkställda vid samma maskiner och med samma arbetare i båda fallen; proven äro alltså fullkomligt jämförbara.

En annan meddelare skriver: »att vi då vid full arbetstid d. v. s. med 59 timmar hade en produktion av 8,000—8,500 kilogram per vecka, under det att vi nu vid full arbetstid d. v. s. med 48 timmar ha en produktion av endast 5,300—5,700 kilogram per vecka».

Det är siffror, som kunna ge oss här i andra kammaren åtskilligt att reflektera över. Och säkert är, att den erfarenhet, som

är gjord inom textilindustrien, icke är främmande för andra yrkesgrenar. Ni kunna vara alldeles förvissade om, mina herrar, att om här icke blir en revision, som återför arbetsresultatet till vad det har varit, så komma vi att hava medverkat till ett vidmakthållande av dyrtiden, som av ingen kan anses vara önskvärd. Andra kammaren och riksdagen kunna ej fränkomma ett drygt ansvar i fråga om att hava medverkat till att över hövan bibehålla dyr tid i landet.

En revision av hithörande förhållanden, såsom föreslagits i motionerna, synes mig vara en rent folklig angelägenhet, som det tillkommer oss att möjliggöra en lösning av och icke att motverka.

Jag begärde ordet för att peka på de angivna förhållandena inom textilindustrien, men jag kan icke underlåta att med ett par ord också peka på vilken inverkan de rådande förhållandena kunna ha på exempelvis en sådan viktig angelägenhet som bostadsproduktionen. Härvidlag behöver jag emellertid icke ingå i detaljbevisning, ty den saken ligger ju tydlig och klar.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionerna nr 123 i första kammaren och 124 i andra kammaren.

Herr talmannen, som under herr Lithanders yttrande återtagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav nu ordet till

Herr Engberg, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag kände mig uppkallad under det anförande, som hölls av herr Lindman. Det var ju i stort sett ett upprepande från hans sida av de skäl han förde i fält, när denna fråga avgjordes, och han beklagade ännu en gång, att man hade gått fram för denna lagstiftning, och menade, att man skulle vid den ifrågavarande tidpunkten ha visat detta projekt tillbaka.

Ja, det erinrades redan den gången gentemot herr Lindman, att, huru önskvärt det än skulle ha varit, att genomförandet av denna lagstiftning kunnat ske under en stigande konjunktur, situationen i själva verket var den, att *det ej fanns något val*; man hade ingen annan möjlighet än att slå till den gången. Ty vad gäller den frågan liksom naturligtvis andra stora frågor, så har ju erfarenheten visat, att man icke alla gånger står med fria händer att välja just den situation, som ur ekonomiska och likartade synpunkter måhända skulle vara den förmånligaste. Och jag undrar, om inte herr Lindman själv, om han ville vara uppriktig, skall nödgas medgiva, att situationen den gången i själva verket var den angivna. Det förvånar mig i alla fall, att, sedan nu en gång denna lag blivit beslutad såsom ett provisorium — och herr Lindman tillhör ju dem, som älska provisorier ibland — såsom en försökslagstiftning med fixerad giltighetstid fram till den 31 december 1923, man nu kommer omedelbart och yrkar på dess upphävande, när det väl ändå borde ligga även i herr Lindmans eget intresse att få inhämta de erfarenheter, som denna försöksstillämpning av bestämmelserna kan komma att ge.

Jag får verkligen för min del säga, att jag har mycket svårt att

*I fråga om
lagen om
arbetidens
begränsning.
(Forts.)*

I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

fatta snillriheten i ett sådant förfarande. Här har, visserligen gentemot herr Lindmans egna protester och mot hans egen politik, en försökslagstiftning trätt ut i livet. Men *innan* den ännu har hunnit taga mer än de första stapplande fjäten, *innan* man inhämtat vad som där kan vara att lära ur erfarenheten, så är herr Lindman framme och vill denna lagstiftnings upphävande, även i dess form av försökslagstiftning. Jag kan icke neka mig nöjet att vid detta tillfälle också säga herr Lindman, att nog är det en egendomlig politik av en konservativ partiledare, att mitt under en situation, då vi här i landet stodo så att säga på tröskeln till stora arbetskonflikter, komma med denna motion och yrka på sättande ur funktion av en lagstiftning, som under årtionden har stått på den svenska arbetareklassens program. De, som så lättsinnigt handskas med samhällets *verkliga* intressen av fred och ro, de borde kanske ändå något stämma ned tonen, när de rikta sin kritik mot den andra sidan, för att man därifrån kantänka inte skulle vilja ge den produktiva verksamheten den tillräckliga arbetsfreden och arbetsron. Jag är alldeles övertygad därom, att skulle det vara något, som skulle helt och hållet *fördärva* möjligheterna för den svenska produktionen, så skulle det vara en politik, som vore oklok nog att beröva arbetareklassen denna åttatimmarsdag, innan den ännu hade kunnat komma nämnvärt i åtnjutande av densamma, medan den ännu befann sig på det första försöksstadiet. Det skulle vittna också om en så *fruktansvärd brist på folkpsykologisk blick* och om ett så *fruktansvärt lättsinne*, att jag misstänker, att om det skulle bero i det avgörande ögonblicket på herr Lindmans egen röst och inte bara vara fråga om en liten demonstrationsgest, han nog skulle dra sig.

Nu anmärkte herr Lindman, att det varit att lägga en schablon på produktionen och produktionsförhållandena att tillämpa denna åttatimmarsdag. Ja, det finns ju ingen, som förnekar det. Tvärtom är det också min övertygelse, att det givetvis skulle ha varit en *smidigare* väg, om efter fortgående fria avtalsuppgörelser åttatimmarsdagen hade stått som en realitet, som lagstiftningen sedan hade *bekräftat*, läst fast som ett föreliggande faktum, så att lagstiftningen i stället för att utgöra en slags linjal, som man lagt över det produktiva livet, hade blivit inseglet på en föreliggande, på frivillighetens väg, på det fria avtalets väg tillskapad åtta timmars arbetsdag. Det är alldeles uppenbart, och det ligger i sakens natur, att med de oerhört skiftande förutsättningar och betingelser, som produktionen har, med den olikhet, som råder mellan olika produktionsgrenar, så måste varje lagstiftning av denna karaktär, som skall lägga allmänna regler, gällande för hela detta område av industriell och likartad produktiv verksamhet på många punkter komma att förorsaka gnisslingar och olägenheter, komma att förorsaka ett system, som är stelt och osmidigt och inte tillräckligt anpassat efter alla de skiftande olikheter, som arbetsförhållandena uppvisa. På den punkten har ju utskottet i sitt utlåtande strukit under detta sakförhållande. Jag betonar ännu en gång, att det finns väl inte en enda människa på deras sida, som har kämpat för denna lagstiftnings genomförande, som skulle vilja bestrida detta, utan tvärtom ligger det ju i sakens natur, att en lag-

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

stiftnings karaktär av allmänna regler, tillämpade på förhållanden, som äro mångskiftande, måste komma att ge dessa olägenheter till resultat. Men att *däriifrån* komma med den slutsatsen: eftersom det nu råder vissa olägenheter, eftersom systemet inte är tillräckligt smidigt, låtom oss sätta det ur funktion! — ja, det är en slutledning, som jag under inga omständigheter kan förstå. Allra minst förstår jag den, när den kommer i den utsökta form, som herr Lithander gav den, när han ordagrant förklarade, att man genomdrev lagen utan att avvakta verkningarna av lagen. Skulle herr Lithander vilja vara snäll och tala om för mig, hur man skall få några verkningar av en lag, som icke var genomförd? Det är väl ändå att resonera in i det rosenrasande, när man ställer det kravet, som herr Lithander gjorde, att man skulle *först* ha verkningarna av lagen klara, *innan* man beslöt sig för lagen. Det var ju nödvändigt att få denna försökslagstiftning till stånd för att få fram verkningarna av lagen. Det gick inte an att gå den motsatta vägen.

Jag är övertygad, att den politik, som herr Lindman fullföljer i denna fråga, är desavouerad av förhållandena själva. Han säger ju uttryckligen ifrån, att vad han här pläderar för, det är inte något uttryck för någon arbetarefientlighet, och det tror jag icke heller, inte ett ögonblick. Men jag tror, att det är ett uttryck för *en slags blindhet för hur de faktiska förhållandena hålla på att utgestalta sig*. Det må vara sant, som herr Lindman säger, att produktionen möjligen skulle kunna drivas upp, om man ville köpa detta på bekostnad av en ännu mera utplundrad industriarbetarklass, d. v. s. om man skulle utnyttja den tillhandahållna arbetskraften längre och hänsynslösare än vad som sker. Men verkningarna å andra sidan skulle säkerligen bli sådana, att de vände sig med sin spets gentemot själva förutsättningarna för en hög och rik produktion i landet. I det avseendet vill jag för min del tillägga, att jag tror, att det inte kommer så mycket an på längre arbetstid, huruvida vi skola ha goda förutsättningar för den rika produktionen. Den nya tanke, som den nya tiden för fram allt mäktigare och mäktigare, *den industriella demokratiens tanke*, möjligheten för arbetarna att inom de produktiva företagen få samråda angående, och bestämma över företagens skötsel i olika avseenden, den tankens förverkligande blir för mitt sätt att se en mycket naturligare och mycket rimligare grundval för vidmakthållande av en rik produktion än herr Lindmans recept med utökande av arbetstiden utöver en redan fastställd åttatimmarsdag.

Jag tror, herr talman, att den politik, som herr Lindman här fullföljer, den är inte bara reaktionär i politisk mening, utan den är också, det är min bestämda övertygelse, till direkt skada för den svenska produktionen själv och dess intressen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Vidare yttrade:

Herr Johanson i Stockholm: Herr talman! Herr Lindman ville göra gällande, att motionärerna om upphävande eller sus-

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

pension av den nyligen antagna lagen om arbetstidens begränsning ingalunda vore förestavade av fiendtlighet gentemot arbetareklassen. Tvärtom hyste man stor välvilja för arbetareklassens strävanden. Men man förmenade det vara nödvändigt, att upphäva lagen med hänsyn till omtanken om att hålla prisnivån på rimlig höjd och med hänsyn till att produktionen skulle kunna hållas vid en sådan höjd, som vore nödvändig för att var och en skulle kunna få vad han behöver till sin utkomst. Emellertid är det ju så, att denna lag ingalunda har ställt Sverige i någon särställning gentemot andra nationer. 48 timmars arbetsvecka är ett internationellt faktum, det kan inte förnekas. Man ville här vid ett föregående tillfälle, då denna fråga debatterades, göra gällande, att Japan skulle innebära en stor fara för icke blott vårt land naturligtvis utan för den europeiska industrien i allmänhet. Och man ville göra gällande, att man i Japan var oberörd av en sådan strävan, som kravet på lagstadgad åttatimmarsdag. Ja, det är möjligt, att man där är oberörd av strävandena att på lagstiftningens väg genomföra åttatimmarsdagen. Men att Japan ingalunda är främmande för åttatimmarsdagen, framgår av en artikel i Svensk handelstidning för den 10 februari i år, vari man berör Japans handel och prisnivå, och vari man säger bl. a.: »Liksom i Europa har kroppsarbetarnas köpkraft starkt ökats som en följd av ideliga löneförhöjningar, och åttatimmarsdagen är åtminstone inom storindustrien ett faktum.» Man kan således inte göra gällande att ens för utomeuropeiska länder åttatimmarsdagen är någonting främmande. För Europa och Amerika är åttatimmarsdagen ett faktum, även om i vissa länder någon lagstiftning ännu inte har tillkommit. Här har pekats på, att den i England framlagda lagen blivit återtagen. Men nu är det ju ett känt förhållande, att England ifråga om arbetstidens förkortning varit det land, där arbetarna kommit längst i strävandena att förkorta arbetstiden, och detta utan all lagstiftning. Det har tack vare deras mycket starka fackorganisationer varit möjligt. Förhållandet är enahanda i Amerika. Där föreligger, säger man, ingen lagstiftning. Detta är dock inte riktigt, ty enligt vad som meddelats, förefinnes lag om fyrtioåtta timmars arbetsvecka i tre av Amerikas förenta stater. Man kan icke på grund av gällande lagar gemensamt besluta för alla staterna, utan varje stat har förbehållit sig rätt att själv stifta lag i det avseendet. Emellertid förefinnes lagstiftning i vissa av staterna. Men förhållandet är ju ingalunda så, att Amerika, England och Tyskland vunnit sin överlägsenhet på det industriella området, därför att de bjudit arbetarna sämre villkor. Tvärtom, trots att de bjudit arbetarna bättre villkor, ha de kommit till ett bättre resultat ifråga om den industriella produktionen än många andra länder. Men detta är naturligtvis tack vare att man tillämpat en bättre organisation av arbetet och att man även tillämpat bättre tekniska hjälpmedel. Och jag är övertygad om, att, om man vill ha ökad produktion, så vinner man det betydligt säkrare på det sättet, att man försöker få till stånd en bättre organisation av arbetet och bättre tekniska hjälpmedel, än med att förlänga arbetstiden och giva arbetarna sämre anställningsvillkor. Naturligtvis är det

också av avgörande betydelse, huruvida man vill i likhet med Tyskland — och vilket medfört dess oerhörda uppsving på det kemiska och elektriska området — understödja den vetenskapliga forskningen. Det är naturligtvis en väg för åstadkommande av ökad produktion. Skulle man däremot hålla fast vid, att enda utvägen för att åstadkomma en ökad produktion är att utnyttja arbetarna under längre tid, så är det icke tvivel om, att det skulle resultera i raka motsatsen mot vad man syftar till. Det är uppenbart, att arbetarna efter de oerhörda påfrestningar, som kriget medfört, blivit medvetna om, vilken betydelse de utgöra för samhället, och på ett helt annat sätt än förut utgöra för samhället. Det är helt naturligt, att man icke efter kriget kan tänka sig möjligheten av att återföra arbetarna till samma ställning i samhället, som de förut innehaft. Detta världskrig har medfört sådana omvälvningar, att arbetarna måste beredas en annan och bättre ställning i samhället än de förut hade. Arbetarna kräva det nydaningsarbete, som de under många år kämpat för. Man kan ju invända det, att det kanske icke är så synnerligen lämpligt med hänsyn till de förhållanden, som blivit en följd av kriget, att fullfölja det. Men när emellertid arbetarna se, huru oerhörda värden man till ingen nytta genom kriget har förött, och när det nu gäller att skapa en ny värld, så äro arbetarna av den uppfattning, att denna nya värld icke skall bliva lik den andra, utan att arbetarnas intressen där skola kunna på ett bättre sätt tillgodoses. Och som en första åtgärd härutinnan är åttatimmarslagen likvisst nödvändig.

Nu säger herr Lindman, att man icke bort avväga den så schablonmässigt, utan att man i stället bort träffa överenskommelse mellan arbetarnas och arbetsgivarnas organisationer och att man även bort invänta arbetskonferensens i Washington resultat. Så har man gjort i Danmark, där det träffats en sådan överenskommelse. Men samma möjlighet förefanns här, och om man uraktlät detta, kan det icke tillskrivnas uteslutande arbetarna utan måste i lika hög grad anses ha berott på arbetsgivarnas motstånd. Men det vill synas, som om det ur arbetarnas synpunkt en sådan överenskommelse vore fullt lika tillfredsställande. Ty i Danmark har det icke märkts några slitningar av åttatimmarsdagen. Åttatimmarsdagen är icke där lagfäst, men dess tillvaro är där lika säkerställd som i Sverige.

Under sådana förhållanden skulle man från arbetarnas sida med de erfarenheter man har ingenting haft att erinra emot att träffa en sådan överenskommelse.

Nu framhäves det särskilt att åttatimmarsdagen för jordbruket skulle medföra de allra största vådor och att detta bör vara tillräcklig anledning för representanterna för jordbruket att noga se upp, att icke samma olycka går ut över jordbruket, som man nu förmenar gått utöver industrien. Men i verkligheten är det så, att den förkortade arbetstiden inom industrien varit nödvändig med hänsyn till folkmaterialens bevarande. Det är ju den ökade arbetsintensiteten, som nödvändiggjort arbetstidens förkortning. Den hade redan före den nu gällande lagens ikraftträdande förkortats, och det är alldeles uppenbart, att ifråga om vissa arbetsområden denna förkortning varit be-

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

lingad av arbetsintensitetens ökning. Och arbetsintensitetens ökning har ju varit beroende av maskinteknikens utveckling.

Nu yttrade herr Lithander, att man haft sorgliga erfarenheter beträffande arbetsintensiteten, och att enda räddningen vore att gå till en längre arbetstid. Men det egendomliga förhållandet råder ju t. ex. beträffande textilindustrin, att där ha i Sverige arbetarna haft längre arbetstid och lägre betalning, än de haft i de stora konkurrerande länderna. Textilarbetarna ha i England enligt uppgifter, som stått mig till buds, varit i den lyckliga ställningen att ha varit bland de bättre betalda industriarbetarna, medan textilarbetarna hos oss varit bland de sämre betalda arbetarna. Och efter allt att döma synes konkurrensen mellan utlandet och Sverige ingalunda vara beroende av arbetstidens längd. Ty för några dagar sedan fanns ett telegram intaget i en stockholmstidning, där man från New Jersey i Amerika meddelade att textilarbetarna där ha sänt ett ultimatum till sju stora yllefabriker, vari de hota att strejka inom fem dagar, för såvitt de icke erhålla en löneförhöjning med 50 %, 44 timmars arbetsvecka och en del andra medgivanden. Det är sålunda icke fråga om 48 timmars arbetsvecka där. Utan i de stora industriländerna har man kommit till en vida mindre arbetstid. Då kan ju icke arbetstidens längd utgöra det värsta hindret, utan deras överlägsenhet beror nog, som jag nyss omnämnde, på en bättre organisation av arbetet och på bättre tekniska hjälpmedel. Arbetstidens längd utgör utan tvivel intet hinder för att Sverige skall kunna bestå i den internationella konkurrensen.

För jordbruket ligger ju saken annorlunda till. Och där föreligger icke någon lagstiftning. Men det är uppenbart, att lagstiftningen inom industrien måste ha ett visst inflytande på jordbruket. Om denna utgör en fara för jordbruket, därom kan man tvista, man kan väl utgå från, att arbetstiden skulle kunna även inom jordbruket på ett mera ekonomiskt sätt tillvaratagas. Det är uppenbart, att inom jordbruket utgör sånings- och skördetiden den tid, då den största arbetskraften behöves. Men det är uppenbart, att man icke inom jordbruket ekonomiserar med arbetstiden på samma sätt som inom industrien. Där tillvaratages ju varje minut. Och farhågan för att den kortare arbetstiden skulle äventyra produktionen har icke samma betydelse för industrien som för jordbruket. Men att man inom jordbruket utan att fördyra produktionen skulle kunna ordna arbetstiden på ett helt annat sätt, än för jordbruksarbetarna nu är fallet, torde vara uppenbart. Men för jordbruket ligger ju saken dock på ett annat sätt och lagstiftningen måste naturligtvis också där läggas på ett annat sätt. Men att jordbrukets arbetare icke i längden skola finna sig i samma förhållanden, som tidigare varit rådande, är alldeles uppenbart.

Nu ligger ju saken så till här, att det är så gott som enhällig anslutning till utskottets förslag. Det är endast en partigrupp — visserligen icke obetydlig, men denna partigrupp är likväl icke enhällig — som skilt sig från utskottet. Och det är i hög grad anmärkningsvärt, att den man inom arbetsgivareläget, som har den största

förmågan att kunna bedöma verkningarna av åttatimmarslagen, ingalunda har ansett sig kunna biträda yrkandet för lagens upphävande. Han har påpekat vådorna av kastningar fram och tillbaka på detta område och man kan vara övertygad om, att på arbetsgivaresidan bland moderna arbetsledare är man fullt på det klara med att åttatimmarslagen är ett faktum, som ingen makt i världen kan åstadkomma någon ändring i. Man gör säkerligen klokast i, om man inrättar sig efter dessa faktiska förhållanden och försöker på ett annat sätt åstadkomma, vad säkerligen ingen har något att erinra emot, nämligen ökad produktion. Det förtjänar säkerligen omnämnas, att det förslag, som utarbetats av konferensen i Washington, ingalunda ur vår synpunkt skulle vara så synnerligen ofördelaktig. Ty det är uppenbart, att det i vissa avseenden går längre än den svenska lagen. Så är ju förhållandet beträffande lagens omfattning. I det förslaget göres intet undantag för hantverket på mindre orter, under det att den svenska lagen ju gör undantag för hantverket på orter med mindre än 1.500 invånare. Och förslaget till internationell konvention skulle ju i det avseende betyda en ökning av lagens verksamhetsområde.

Emellertid tror jag icke ett längre meningsutbyte rörande lagens innehåll och verkningarna av densamma är nödvändig. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets yrkande i den föredragna punkten.

Herr Lindman: Herr talman! Utskottets ordförande fäste sin uppmärksamhet vid, att jag icke beträffande punkt A gjort något yrkande. Jag har begärt ordet endast för att säga, att mitt yrkande är detsamma som herr Anderssons i Knäppinge.

Herr Borg: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Lindman i sitt första anförande förmenade, att åttatimmarslagen verkat så fördyrande på varorna här i landet och att det var för honom det väsentliga. Jag skall icke ingå på, i vilken mån åttatimmarslagen verkat fördyrande på varorna, utan jag skall endast be att få säga, att det skulle hava varit för mig och kanske för flera också glädjande, om herr Lindman någon gång uppträdde och visade oss ett varnande pekfinger mot de stora bolagen och arbetsgivarna här i landet, vilka genom att lägga på för stora avanser fördyra varorna. Jag tror, att herr Lindman skulle haft anledning under det år, som gått, och jag tror också han skulle haft anledning att göra det även nu att peka på de stora vinster, som arbetsgivare och bolag hemburo under det sistförflutna året. Jag har gjort några anteckningar, huru man sysslar med vinsterna litet varstans i landet, som verkligen kunna belysa vad som väsentligt verkar, fördyrande av varorna. Jag har även anteckningar om bolag, som lämnat gratisutdelning av aktier. Bland dessa skall jag be att få nämna först A.-B. Karlstads Yllefabrik, som ökat sitt kapital från en halv till en miljon kronor genom gratisutdelning av aktier. Vi ha vidare A.-B. P. A. Jonssons Charkuterifabrik i Stockholm, som på samma sätt ökat sitt kapital

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)

från 200,000 till 400,000 kronor. Vi ha vidare Kristianstads Stenkolsaktiebolag, som ökat sitt kapital från 100,000 till 200,000 kronor, Västerbottens Importbolag från 150,000 till 300,000 kronor, Eriksbergs Mekaniska Verkstad från en och en halv till tre miljoner kronor, A.-B. Nils Andersson i Hälsingborg från 303,000 till 606,000 kronor, Lysviks Sågverks A.-B. från 200,000 till 450,000 kronor, Bergvik och Ala Nya Aktiebolag från 11,250,000 till 22,500,000 kronor. Gå vi sedan till några rederier, skola vi finna, att Rederiaktiebolaget Transatlantic har delat ut 50 %. Rederi A.-B. Disa har ökat sitt aktiekapital från en miljon till två miljoner kronor genom att dela ut gratisaktier. Vidare ha vi Rederi A.-B. Activ i Hälsingborg, som utdelat 40 % och Rederi A.-B. Tertia i Göteborg, som delat ut 30 % och så ha vi det stora Sveabolaget i Stockholm, som delat ut 24 %.

Det skulle varit glädjande för mig, om herr Lindman och honom närstående någon gång pekat på, hurusom man genom alltför stora vinstavanser fördyrar varorna för bönderna och för oss andra här i landet. Han tycks gärna vilja uppträda och varna bönderna för allt som verkar fördyrande, men jag tror dock, att det även skulle vara bra, om herr Lindman pekade på näringarnas stora vinster, som förnämligast verkar fördyrande av varorna här i landet, och icke endast pekade på den kortare arbetstiden eller några öres förhöjning av timpenningen.

Herr E d b e r g: Herr talman, mina herrar! Det var med anledning av herr Lindmans yttrande, som jag skulle be att få säga några ord. Det ville nästan framskymta, att vi bondeförbundare skulle vara till freds med åttatimmarslagen. Jag vill då säga, att vi jordbrukare alltid fått lära oss, att arbetet är ingenting annat än kapital, och när man avsagt sig arbetet, har man på sätt och vis avsagt sig kapitalet. Vi bondeförbundare ha vid behandlingen av denna åttatimmarslag varit emot den, och det borde herr Lindman ha sig bekant. Vi ha också reda på, att de industrialster, som vi jordbrukare skola köpa, ha ökats åtskilliga 10-tal procent, sedan åttatimmarslagen gick igenom. Men jag förstår, att det är mycket kärt för herr Lindman att nu framhålla detta, och att det också kan vara kärt att framhålla det ute i bygderna. Men då vill jag säga herr Lindman, att jag tror icke detta går, ty jordbrukarna ute i landet ha nog reda på, att vi vid behandlingen av åttatimmarslagen tagit avstånd från den. Men det är ju alldeles säkert, att den, som varit med om och fällt utslaget för åttatimmarslagen, också får vara ansvarig för den. Det är ju alldeles givet, att denna åttatimmarslag har verkat på ett sätt, som vi haft kännning av, och icke minst tror jag arbetarna själva haft kännning därav. Jag vet många arbetare, som beklaga, att åttatimmarslagen gått igenom sådan som den gjorde. De hade nog tänkt sig, att lagen skulle hava blivit på ett annat sätt, och nästan överallt. var man träffar folk. äro de missbelättna med denna lag. Men det är ju också så, att denna åttatimmarslag är provisorisk, och då bör också, efter mitt förmenande, denna lag stå kvar,

tills vi få tillfälle att överblicka följderna av densamma. Jag tror det skulle ställt sig annorlunda i denna fråga, om vi icke redan i början vid inträdet i nationernas förbund bundit oss vid denna åttatimmarslag. Såsom det har anförts i herr Westmans reservation, innehåller fredstraktaten i del XIII en internationell konvention rörande arbetsrätten. Jag ber herr Lindman såväl som andra att läsa detta.

Jag skall icke uppehålla debatten något längre, men jag vill åtminstone tillbakavisa herr Lindmans påstående, att vi bondeförbundare skulle vara medansvariga för denna åttatimmarslag.

Herr Nilsson i Vibberbo: Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i denna fråga, men jag är på sätt och vis uppkallad av herr Lindman att göra det av samma anledning, som den föregående talaren framhållit. Det ville nämligen framskymta i herr Lindmans anförande, liksom att det skulle ha berott på oss, att åttatimmarsdagen blivit lagstadgad. Detta är ett grundligt misstag. Men herr Lindmans avsikt var naturligtvis att kasta ut fiskkroken bland bönderna och sålunda utan sak klandra oss. Men det bör ju stå klart för alla, att bönderna icke älska åttatimmarslagen. Och jag är övertygad om, att herr Lindman alldeles icke skall lyckas i detta sitt fiskafänge.

Nu har jag tidigare både här och annorstädes deklarerat min ställning till åttatimmarslagen, och det är, att jag anser den rätta demokratiska ordningen i denna fråga vara den, att arbetsgivare och arbetare komma överens om inskränkning i arbetstiden, där förhållandena påkalla inskränkning. Den ställningen har jag intagit, och den intar jag allt fortfarande och kan icke vika från den. Varför jag inom utskottet gick med bland utskottsmajoriteten beror därpå, att jag anser det skulle vara oklokt och till skada för hela vårt land att nu riva upp denna lag och att, som t. ex. herr Lindman yrkar, suspendera lagen. Redan ha flera arbetare uttalat sitt missnöje över lagen, och det kan icke jävas. Men låt dem under provisoriet pröva denna lag, och så få vi senare se, på vad sätt det kan göras ändringar i den. Jag är av den åsikten, att det icke skall vara strid, utan jag önskar samförstånd hos Sveriges folk, ty det är endast genom samförstånd och samverkan, som vi kunna göra vårt land stort, kraftigt och mäktigt. Och jag antar, att ingen i denna kammare har något emot, att vi försöka arbeta så, att det blir samförstånd, fred, lugn och ro i landet.

Herr talman! På grund av vad jag nu anför, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Magnusson i Kalmar: Herr talman! När jag läste de motioner, som här i kammaren äro väckta och vilka gå ut på att upphäva nu gällande arbetstidslag, frågade jag mig verkligen, om man kunde taga dessa motioner på allvar och om ifrågavarande motionärer verkligen på allvar kunde ifrågasätta denna lags upphävande, innan den ens i hela sin utsträckning trätt i kraft. Ty som bekant har ju

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.*

(Forts.)

ännu icke lagen hunnit att tillämpas på de verksamheter, som ha den kontinuerliga driften. Först den 1 juli innevarande år skall den på detta område, som icke är det minst viktiga arbetsfältet, börja tillämpas. Fastän man sålunda ännu icke har någon erfarenhet angående huru lagen på de olika områdena verkar, så skulle man nu ändå vara på det klara med, att denna lag borde avskaffas. Detta var för mig ett ganska märkvärdigt yrkande, när jag läste detsamma och under utskottsbehandlingen. Jag har visserligen icke deltagit i själva realbehandlingen av frågan, utan endast beträffande punkt G, men det framgick vid utskottsbehandlingen, att endast två ledamöter voro med om att tillstyrka dessa krav på lagens upphävande. Det visar ju ändå, att vid en saklig behandling av de framlagda motionerna man icke kunde vara med om upphävande av lagen. Och när man nu har i mycket stor utsträckning övervunnit de mesta och största olägenheterna av lagens tillämpning, olägenheter som vid lagens antagande voro för riksdagen uppenbara och klara, när dessa i stor utsträckning övervunnits och man börjar på såväl arbetsgivarehåll som arbetarehåll att finna sig i lagens tillämpning, har anpassat sig efter denna lag och dess bestämmelser, då tycker jag man icke borde gå till ett upphävande av densamma och åstadkomma ännu mer oro på arbetsmarknaden och på vårt produktionsområde, än man nödvändigtvis behöver göra. Ty sannolikt skulle genom upphävande av lagen åstadkommas en massa svårigheter, som skulle bidraga till både produktionsminskning och en del andra olägenheter, som icke äro önskvärda. Jag tror, att i det stora hela taget både arbetare och arbetsgivare i vårt land nu börja förstå att tillämpa denna lag och att finna sig i den, så att de anse lagens tillämpning icke vara förenad med så stora olägenheter, som dess upphävande skulle medföra. Det är därför, som jag å min sida som representant för arbetarna på det bestämdaste vill avråda från att slopa åttatimmarslagen, utan att man i stället vidhåller och fullföljer densamma.

Jag fäste mig litet vid den statistik, som herr Lithander åberopade och där han med siffror konstaterade, att produktionen nedgått med hänsyn till åttatimmarslagens införande. Jag har med benägen tillåtelse av herr Lithander fått taga del av denna statistik från Göteborgs textilindustriförening och till denna förening anslutna fabriker. Som jag också tänkte mig, var denna statistik litet summariskt hopkommen. Skall man få en verklig och effektiv statistik över hur åttatimmarsdagen verkat i produktionshänseende i jämförelse med tidigare förhållanden, skall man naturligtvis icke göra jämförelsen så, som här varit fallet, att man endast tager hänsyn till att det varit samma maskiner och samma arbetare som utfört arbetet och därav drager en viss konklusion, när det gäller produktionsavkastningen. De äro nämligen icke de enda faktorer, som inverka på produktionen, utan det finnes även en hel del andra faktorer, som inverka därpå. En sådan viktig faktor är råvarans beskaffenhet, åtminstone i vissa fall och min erfarenhet är, att råvarorna äro av mycket skiftande beskaffenhet och hava med hänsyn härtill mycket stor inverkan på produktionen. Och om så är fallet — vilket jag icke känner till i fråga om

textilindustrien — att råvaran har något inflytande på produktionsförhållandena, så är det självfallet, att man vid jämförelsen även bort taga med råvaruförhållandena vid de olika tidpunkterna före och efter åttatimmarsarbetsdagens införande för att få en tillförlitlig statistik över huruvida åttatimmarsarbetsdagen nedbringat produktionsförmågan. Den statistik, som herr Lithander åberopar sig på som bevis för produktionens nedgående som följd av åttatimmarsarbetsdagen, vill jag karakterisera som mindervärdig, om den över huvud taget har något värde alls, vilket jag drager i tvivelsmål.

När jag läser herr Lindmans motion, som går ut på yrkandet, att lagen skulle omedelbart upphävas eller åtminstone dess tillämpning inställas tills vidare, så fann jag, att motiveringen härför var mycket klen, och att det icke fanns några hållbara motiv för lagens upphävande angivna i motionens motivering. Jag fäste mig emellertid vid en punkt i motiveringen som lyder:

»Vad angår arbetstiden vid sådana arbetsplatser, där kontinuerlig drift förekommer, har man vid lagens behandling påpekat det orimliga uti att icke en skiftindelning på tre skift, vardera å 56 timmar i veckan, här skulle få gälla.»

Som bekant har ju icke lagen börjat tillämpas ännu, när det gäller kontinuerlig drift. Kravet på att vid kontinuerlig drift arbetstiden skall utsträckas till 56 timmar per vecka skulle ju betyda, att man skulle, få fortlöpande arbete vecka ut och vecka in, och då frågar jag, hur det går med söndagsvilan för våra arbetare. Jag vill framhålla, att om man skall tillämpa denna 56-timmars arbetsvecka med 3 skift vid kontinuerlig drift, skulle det betyda, att antalet arbetstimmar per vecka skulle ökas inom den kontinuerligt drivna industrien. På det område, där jag haft sysselsättning åtskilliga år, har det praktiserats, att man haft tvåskiftsystem med 12 timmar för varje skift. Det blir tillsammans 132 arbetstimmar per vecka med veckoarbetet omfattande 6 dagar och 5 nätter. Om man inför treskiftsystemet med 8 timmar på skift, således 48 timmar för varje skift per vecka, skulle man uppnå 144 arbetstimmar per vecka, således 12 arbetstimmar mera per vecka med treskiftssystemet, än man uppnått med tvåskiftssystemet och 12 timmars arbetstid samt då räknat med som fallet varit, med 6 dagar och 5 nätter vilka utgjort den hela veckoarbetstiden. Man vinner således med treskiftssystemet och 8 timmars arbetstid väsentligt flera arbetstimmar per vecka, än man haft förut, åtminstone inom vissa industrier, som kunna sägas ha något så när kontinuerlig drift.

Jag vill tillägga, att om någon fråga skall bedömas ur rent saklig synpunkt, så är det denna fråga och lägger man de rent sakliga synpunkterna på densamma och ser bort från en del andra ovidkommande förhållanden, som kunna spela in, så tror jag, att kammaren är på det klara med, att något upphävande av åttatimmarsarbetsdagen vore varken praktiskt eller klokt att vidtaga.

Därför skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag och avslag på motionen.

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

Herr Lithander: Herr talman! Den siste ärade talaren gjorde gällande, att den statistik, som jag anförde, icke skulle hålla streck, därför att, som han sade, det är icke blott samma maskiner och samma arbetare, som man har att räkna med, såsom här var gjort, utan även andra faktorer, och särskilt nämnde han råvarorna. Jag vill blott säga, att när det här är fråga om samma garnnummer, är det alldeles tydligt och klart, att det icke kan vara några olika slag av råvaror, det här gäller. Alldeles klart är, att när en representativ sammanslutning gör sig möda att taga ingående prov att föreläggas riksdagen och gör sig så mycken möda att låta proven gälla precis samma maskiner och samma arbetare, så skall ingen säga mig, att man försummat en så viktig sak som att taga samma råvara. För övrigt skulle jag vilja säga, att det ena provet togs i december och det andra i januari, så att man knappast hade tid att få annan råvara.

En ärad talare på Stockholmsbänken sade, att de svenska textilarbetarna voro på sin tid de sämst betalda arbetarna och hade den längsta arbetstiden. Men det är i alla fall ganska egendomligt, att när dessa olägenheter bliva övervunna och de få bättre betalt och kortare arbetstid, då visar erfarenheten, att slutresultatet blir en sämre produktion. Faktiskt är förhållandet det, att det icke endast är per timme som produktionen gått ned, utan åttatimmarsarbetsdagen har även haft annan inverkan, som är ännu mer att beklaga, och det är, att den minskade arbetstiden och den ökade avlöningen, som för övrigt är dem väl unnad, har medfört, att arbetarna icke som förut gå till arbetet varje dag, utan de ta en och annan fridag, då maskinerna få stå och det dyrbara kapitalet icke kan utnyttjas. Man har vidare iakttagit, att det är färre av familjemedlemmarna, som draga till stacken än förut, och även detta bidrager till minskad produktion. Jag vill även säga, att arbetarna själva visst icke alltid äro belåttna med detta förhållande. Jag fick nyss kännedom om ett fall inom en textilindustri, där arbetarna önskade förtjäna mera, än vad de kunna göra på dessa åtta timmar. Fabriken är enligt lagen förhindrad att sysselsätta dem längre tid inom fabriken — det gäller trikåstickningsindustrien — och vad gör man då? Jo, arbetarna få köpa särskilda maskiner, på vilka de sitta hemma och sticka. Detta är ytterligare ett exempel på vilka onormala förhållanden det hela leder till.

Samme ärade talare nämnde vidare, att vad vi behöfve inom textilindustrien var bättre teknisk hjälp och bättre organisation. Det är en känd sak, att inom de ledande textilfabrikerna är organisationen synnerligen god, och det finnes fabriker inom Sveriges textilindustri av den omfattningen, att man inom få länder har någon motsvarighet, så att i fråga om organisation torde nog ingenting fela. Men talaren undvek visligen, från sin synpunkt sett, att beröra den vitala punkten, nämligen arbetsintensiteten, här hemma och i utlandet, den arbetsintensitet, med vilken vi ha att konkurrera. Det går med annan takt i utlandet, och det är därför, man där ligger över. Det är därför vi icke ha råd, om vi vilja bibehålla produktionen hemma, att fortsätta på detta sätt, ty då kunna vi icke tävla med utlandet. Nog får svenska folket textilvaror, men det är väl ändå ett önskemål ur nationell syn-

punkt, att dessa i möjligaste mån komma från vårt eget land och icke utifrån.

Den ärade talaren sade också, att ingen makt i världen kunde ändra åttatimmarslagen. Men jag skall tala om för herr Johansson att det finns en makt i världen, som ändrat åttatimmarslagen. Om den ärade kammarledamoten studerar förhållandena i Ryssland, så skall han finna, att där har man gått tillbaka till 10 à 12 timmars arbetsdag och detta under en mycket demokratisk regim. Jag tror för övrigt, att det finns en makt i världen, som kan ändra åttatimmarslagen även här, och det är den hårda nödvändigheten. När vi icke längre kunna tävla med våra konkurrenter utan dessa bli oss övermäktiga, när alltså avsättningsmöjligheterna för de svenska textilprodukterna äro stäckta, då är det icke längre fråga om åtta timmars arbetsdag eller sex timmars arbetsdag, utan då blir det fråga om att lägga manken till och söka hålla utlandet borta. Detta kan i alla fall vara något att fundera på för de herrar, som här i kammaren, när det gäller att skydda den inhemska industrien, säga, att vi skola tävla fritt med utlandet och köpa där vi kunna köpa billigast. Det kan, säger jag, vara något att tänka på, ty det är icke få fabriker, det är icke litet kapital, och det är, mina herrar, icke ringa arbetarskaror, som det i detta fall gäller.

Herr Engberg sade, att jag, när jag hade mitt förra yttrande, började med att säga, att denna lagstiftning var ett hastverk, som tillkommit utan att man avvaktat verkningarna av lagen, och han ironiserade över att jag skulle kunna driva en sådan sats. Jag är övertygad om att herr Engberg med sitt klara huvud ingalunda kunnat missförstå vad jag sade, utan han har alldeles säkert hört fel. Jag sade, att man här gjort ett hastverk, då man, utan att avvakta resultatet av undersökningen om hur denna lag skulle komma att verka, gått i författning om densamma. Det är i alla fall en mycket vanlig sak — det är ju det alla våra kommittéer arbeta med — att man undersöker på förhand, hur det och det skall komma att verka. Man igångsatte ju även här en undersökning, hur åttatimmarslagen skulle verka, men det blev en politisk fråga, som skulle drivas igenom med all makt och i all hast, och man avvaktade icke resultatet av undersökningen rörande de kommande verkningarna av denna lagstiftning på skilda områden. Det var detta jag gjorde anmärkning på, och denna anmärkning torde nog komma att stå sig.

Jag begärde emellertid icke ordet för att göra dessa repliker, därtill fick jag anledning efteråt, utan för att minska antalet yrkanden. Jag yrkade nämligen bifall till motionen, men då herr Andersson i Knäppinge yrkat bifall till sin reservation, vilket är liktydigt med mitt yrkande, ber jag, herr talman, att med återtagande av mitt förra yrkande få ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Andersson i Knäppinge.

Herr Lövgren i Nyborg: Herr talman, mina herrar! Denna sak är ju egentligen ingenting att resonera om, tycker jag; de som fortfarande kunna vara motståndare till och vilja upphäva åttatim-

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

*I fråga om
lagen om
arbetstidens
begränsning.
(Forts.)*

marsslagen borde egentligen hänföras till de icke bildbara, och man borde icke resonera med dem. Efter allt vad som hänt i världen tycker jag, att det skulle vara ganska klart, att Sveriges arbetare över huvud taget icke skola reflektera på att upphäva åttatimmarslagen. Och vill herr Lindman gå in på det experimentet, tror jag, att han icke kommer att rosa den resan, när han blir färdig.

Ett av de första argumenten i herr Lindmans arsenal är, att denna sak skulle ordnats mellan arbetsgivare och arbetare, och att den icke skulle ordnats genom lagstiftning. Men när arbetare och arbetsgivare skola underhandla och arbetsgivaren säger: jag godkänner icke denna organisationsform och vill icke underhandla med den, hur skall det då gå? Vi få troligen tillfälle att senare under riksdagens lopp resonera om denna sak, så att jag skall icke nu gå in på den, men just denna underhandlingsvägran visar den allmänna tendensen hos det parti och den grupp av samhällsmedborgare, som herr Lindman tillhör.

Så säger man, att det blivit en prisfördyring på grund av åttatimmarslagen. Det kan ju vara fullt riktigt i vissa fall, det medgiver jag, men i andra fall tror jag icke, att det är riktigt. Jag har av en kamrat fått en statistik från ett av de största sågverken i Norrland, vilken visar, att försågarna hade under år 1919 i genomsnitt en krona 22 öre i timmen, men i vinter, sedan lönerna höjts med 16 % och infört 8 timmarsdagen, har enligt vad statistiken utvisar genomsnittsavlöningen för tiden $\frac{12}{3}$ — $\frac{28}{3}$ uppgått till 1 krona 56 öre per arbetstimme och för tiden $\frac{27}{3}$ — $\frac{9}{4}$ till 1 krona 63 öre per arbetstimme. Men 16 % är icke tillräckligt för att komma upp till detta, utan det ligger tydligen en produktionsökning bakom siffrorna. Det var allmänna meningen, att man kommit upp till i det närmaste lika höga siffror, som man förut gjort med tio timmars arbetsdag. Klart är, att på vintern lägger snö och is och väderleksförhållanden hinder i vägen för att sågverken skola kunna producera lika mycket som under sommaren. När icke dessa förhållanden inverka, tror jag icke, att produktionsminskningen skall komma att bli något nämnvärd.

Men även om det inträtt produktionsminskning, så är väl i alla fall icke hela prisfördyringen beroende därav. När skomakaren får en krona 40 öre löneökning för att halvsula ett par skor men arbetsgivaren ökar på till 3 kronor, synes det mig, som om mästaren hade större skuld till prisfördyringen än skomakeriarbetaren. Här råder ju ett, jag skulle vilja kalla det, vanvettigt system i det Lindmanska patentsamhället. I närheten av min bostad är det åtta skobutiker på en areal av tre eller fyra hundra meter. Jag antager, att två butiker skulle kunna tillhandahålla allmänheten så mycket skor, som den behöver, och de övriga äro fullkomliga parasiter. Men icke för ett ögonblick skulle det falla herr Lindman eller någon inom det liberala partiet in att inskränka på antalet butiker och lösgöra denna arbetskraft för produktiva ändamål, icke för ett ögonblick drömmar man om att på detta sätt få den bostadsnöd avhjälnt, som nu råder. Det är tusen olika saker, som driva prisskruven i höjd på mycket kännbarare sätt än arbetstidens begränsning, ehuru jag medgiver, att

det möjligen föreligger prisfördyring även av denna anledning. Men när världen kunnat överleva dessa fem år, då 20 miljoner människor eller mera lågo i skyttegravarna och revo sönder varandra och andra 20 eller 30 miljoner lågo bakom och arbetade huvudsakligen för att förse dessa med möjlighet att dräpa varandra, synes det mig, att denna värld, om den arbetar 8 timmar om dagen, sedan den kommit till ett relativt fredligt tillstånd, verkligen borde kunna klara sig och få en sådan produktion, att den kan leva, såvida det icke är alldeles vanvettigt, hela det system, som herr Lindman och hans anhängare förfakta. Det är nu så ruttet, att det kommer att falla ganska snart, såvitt jag förstår; icke räcker det alltför länge.

Det är kanske icke lönt att diskutera denna sak längre. Sveriges arbetare ha fått åttatimmarslagen, och vi tänka sannerligen icke släppa den, om än herr Lindman och hans anhängare önska det aldrig så mycket. Våra fackorganisationer tror jag äro tillräckligt starka för att behålla de vinster, som vi tillkämpat oss.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdat anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,24 e. m.

In fidem
Per Cronvall.